

Univerzita Jana Amose Komenského Praha

Magisterské kombinované studium

2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jaroslava Eichlerová

Vliv rodinného prostředí na zdravý duševní rozvoj dítěte

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Miloš Chlad, CSc.

Comenius university Prague

Master, Combined (Part time) Studies

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Jaroslava Eichlerová

Family influence on child's healthy mental development

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Miloš Chlad, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 3. 2013

Jaroslava Eichlerová

Poděkování

Moje poděkování patří především panu PhDr. Miloši Chladovi, CSc. za cenné rady, trpělivost a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce. Děkuji rovněž mému synovi Markovi za podporu při zpracování práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá vlivem rodiny na zdravý duševní vývoj dítěte. Teoretická část vymezuje pojem rodina. Část práce je též věnována současným problémům sociální politiky. Praktická část se zabývá nestátními neziskovými organizacemi pomáhajícími rodinám s dětmi v Liberci.

Klíčové pojmy

rodina, dysfunkční, výchova, osobnost, základní škola praktická, sociální politika, sociální práce, subdeprivace, nestátní nezisková organizace, dobrovolné, charita, organizace veřejně prospěšné, nízkoprahové denní centrum

Annotation

This diploma thesis focuses on the influence of family on the healthy mental development of the child. The theoretical part is a discourse on the family. One section is devoted to current problems in social policy. The practical part deals with the Non-Governmental Organizations which helps families with childrens in Liberec.

Key words

family, dysfunctional, education, personality, Practical Primery School, social policy, social work, subdeprivation, Non-Governmental Organization, voluntary, caritas, Public Benefit Organizations, Drop-in Centrum

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Rodina, její funkce, změny a formativní působení	10
1.1 Sociální vztahy, adaptace, deprivace	13
1.1.1 Psychická deprivace a subdeprivace	14
1.1.2 Osobní vztahy uvnitř rodiny, postoje rodičů k dítěti	15
1.1.3 Úloha rodiny při formování charakteru dítěte.....	18
1.2 Typy výchovy v rodině	19
1.2.1 Typy výchovy podle Haasové.....	19
1.2.2 Typy výchovy podle Možného	21
1.3 Sociální autonomie rodičů	22
1.4 Děti ohrožené prostředím.....	23
1.5 Psychická deprivace.....	24
1.5.1 Kinetika deprivace	27
1.5.2 Podmínky, jež mohou vést ke vzniku deprivace.....	28
1.5.3 Zásady nápravného působení na děti s psychickou deprivací.....	29
1.5.4 Citová deprivace	29
1.6 Vlivy společenského prostředí působící na dítě a rodinu	32
1.7 Cíle výchovy	33
1.8 Výchovné zásady jako zákonitosti rodinné výchovy	35
2 Rodina a její funkce ve společnosti z hlediska státu	37
2.1 Lhostejnost společnosti vůči rodině.....	39
2.2 Východiska rodinné politiky	40
2.3 Typologie rodinné politiky	42
2.4 Institucionální zajištění rodinné politiky v České republice	44
2.4.1 Rada vlády pro neziskové nestátní organizace	45
2.4.2 Dotační program ministerstva práce a sociálních věcí.....	47
3 Nestátní neziskové organizace.....	52
3.1 Charakteristiky neziskových organizací	54
3.2 Členění neziskových organizací podle právní normy	55
3.3 Členění neziskových organizací podle kritéria globálního charakteru poslání..	56
3.4 Členění neziskových organizací podle předmětu jejich činnosti	57

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkumná část.....	59
4.1 Cíl výzkumu.....	59
4.2 Popis zvoleného výzkumu	59
4.3 Získaná data	59
4.3.1 Pracovní skupina pro rodinu, děti a mládež komunitního plánování sociálních služeb v Liberci.....	59
4.3.2 Nestátní neziskové organizace v Liberci	61
4.3.3 Shrnutí praktické části.....	75
5 Závěr	76
Seznam použité literatury a pramenů.....	77
Seznam elektronických zdrojů.....	79
Seznam seriálové publikace.....	80

Úvod

Chceme-li se zamyslet nad místem dětí v životě rodiny, máme na vybranou několik přístupů, z nichž lze toto téma posuzovat.

Již samotný příchod dítěte na svět a mnohdy značně se lišící okolnosti a podmínky, které provázejí toto velmi důležité období v životě rodiny mohou již samy o sobě ovlivnit náš úhel pohledu na postavení dětí v žebříčku životních hodnot.

Děti patří zcela nepochybně k nejdůležitějším a nejpřirozenějším součástem našeho života. Jsou naplněním touhy většiny manželství. Jen vzácně se můžeme setkat s případy, kdy manželé nechtějí mít děti a dávají přednost jiným životním hodnotám, své profesní seberealizaci, vysokému životnímu standardu.

Děti jsou velkým darem života, patří k hodnotám, s nimiž je spojena v určitých fázích rodinného života velká péče, starosti, změna způsobu života. Nová životní situace, která vzniká s příchodem dítěte, vyžaduje psychickou, materiální a také pedagogickou přípravu. Život člověka je vždy spojen s celou řadou rizik, a určitá úskalí s sebou nese také výchova a vývoj dětí.

Téma své diplomové práce jsem si vybrala vzhledem k tomu, že již několik let pracuji jako učitelka na Základní škole praktické v Liberci. Stále častěji jsou řešeny případy problémových dětí. Počet těchto dětí neustále narůstá, jejich agresivita se zvyšuje, morální hodnoty tyto děti vůbec neznají.

Toto téma je v současné době velmi závažné a je třeba hledat nápravu a řešení v rodině i ve společnosti. Diplomová práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. V první části jsou zpracována teoretická východiska, která se týkají dané problematiky.

Část praktická analyzuje nestátní neziskové organizace v Liberci, které pomáhají rodinám s dětmi. Ke zpracování jsou použity především analýzy dokumentů a odborné literatury a osobní praxe v tomto oboru.

Cílem výzkumu bude zmapování nestátních neziskových organizací v Liberci, jaké služby a na jaké úrovni jsou tyto služby rodinám poskytovány.

1 Rodina, její funkce, změny a formativní působení

Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Rodinou se rozumí zpravidla malá skupina lidí, která vzniká manželstvím a umocňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností. Rodina je také základní článek sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou. Z hlediska socializace je rodina skupinou primární. V rodině dochází ke kulturnímu přenosu, předávají se tradice, zvyky, kulturní hodnoty. Zvláště významné je osvojení mateřského jazyka, jakožto prostředku komunikace. Rodina zprostředkovává kontakty se širší komunitou. Vybavuje své dítě určitým sociálním statutem. Závislost na původní rodině je většinou završena založením vlastní rodiny, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče. Pojem rodina nemusí být chápán vždy stejně. Rozlišujeme například podle počtu generací žijících pohromadě, rodinu základní tj. společenskou jednotku sestávající se z otce, matky, dětí a rodinu rozšířenou, zahrnující kromě toho prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné. Různými stránkami života rodiny se zabývá celá řada vědních oborů, ke kterým patří sociologie rodiny, demografie, sociální pedagogika, sociální psychologie, rodinná pedagogika, rodinné právo a další.

Rodina je prvním zdrojem uspokojování potřeb dítěte, přináší mu také první omezování, frustrování. Vliv rodiny na dítě a jeho psychiku je velmi silný. Historicky starší je rodina velká, vícegenerační¹.

¹ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. s. 271. ISBN 80-7066-534-3.

Tradiční velká rodina plní mnoho funkcí:

- Zajišťuje reprodukci, výchovu.
- Je ekonomickou, přímo výrobní jednotkou.
- Zajišťuje členům rodiny ochranu a pomoc v každodenním životě, i v situacích ohrožení.
- Kontroluje chování a jednání členů skupiny, zajišťuje dodržování společenských norem.
- Zajišťuje členům rodiny osobní, emoční vztahy.

Ve 20. století prochází rodina velkými změnami. Vývoj směřuje k malé rodině, kde žijí společně jen rodiče s dětmi, jejichž počet je menší než dříve. Od patriarchální rodiny s přísnou vládou otce jde vývoj k rodině založené na rovnoprávnosti, k rodině partnerské, demokratické. Rodina plní nadále důležité funkce, zejména:

- biologickou,
- výchovnou,
- ekonomickou,
- uspokojování potřeb sociálního styku, porozumění, vzájemné pomoci, lásky, jistoty a dalších.

Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově. Různé rodiny přitom vybírají

z makroprostředí různé momenty – různé modely, formy způsobu života, hodnotové orientace, názory².

Působení rodiny na dítě záleží na celkové sociokulturní úrovni rodiny, která je vyjádřena vzděláním rodičů. Dále jsou tu faktory např., ke které národnosti a socioprofesionální skupině patří rodiče, jaký je jejich světový názor, politické a náboženské přesvědčení apod. Rodiny, v nichž alespoň jeden z rodičů ukončil střední školu, zpravidla hodnotí kladně vzdělání i kulturu. Pobízejí dítě k dobrému školnímu výkonu a k hodnotné zájmové činnosti.

Způsob komunikace s dítětem v rodinách s krajně nízkou sociokulturní úrovní je výrazně nepříznivý pro jeho psychický vývoj. Ztěžuje vývoj řeči a intelektu dítěte, působí nepříznivě na jeho poznávací potřeby, narušuje emoční vztahy. Prostředí v takových rodinách je pro dítě nepodnětné, nedává dostatek podnětů a pobídek k jeho vývoji.

Jedním z důležitých znaků rodiny je věk rodičů. Rodiče velmi mladí nebo naopak starší často vychovávají své děti odlišně od rodičů, kterým se děti narodily v přiměřeném věku. Starší rodiče mají přílišné obavy o zdraví dítěte, omezují je, omlouvají nedostatky svých dětí, jsou nepřiměřeně přísní a nemají porozumění pro jejich záliby, zábavy, či formy využívání volného času. Příliš mladí rodiče – nezralí, pro rodičovskou roli jsou mnohdy bezradní a ve výchově se dopouštějí častých chyb. Tyto poznatky byly zjištěny z rozsáhlých výzkumů v 60. letech J. Hádlíkem a jeho spolupracovníky².

Výchova v rodině je do určité míry ovlivněna i zdravotnickou a pedagogickou osvětou v dané společnosti a době. Známa je popularizační a osvětová činnost a jejich ohlas v praxi rodinné výchovy Matějčka a Langmeiera.

² ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. s. 272, 273. ISBN 80-7066-534-3.

1.1 Sociální vztahy, adaptace, deprivace

Řada dětí je v průběhu svého vývoje vystavena vysoké míře různých stresů či traumatických událostí, s kterými se musí nějakým způsobem vyrovnávat (např. úmrtí v rodině, rozpad rodiny, živelné katastrofy, násilí, nemoc v rodině). Speciální skupiny tvoří děti ohrožené prostředím, kterým se nedostává přiměřeného uspokojení tělesných nebo psychických potřeb nebo které jsou týrány či zneužívány ve vlastní rodině či mimo ní. Následky takových událostí závisí na celé řadě faktorů:

Povaha události samé – délka trvání stresu (chronické zátěže, opakovaná traumata), míra přímého ohrožení dítěte, apod.

Věk a vývojová úroveň dítěte a jeho individuální zranitelnost, nebo naopak nezdolnost (osobnost, temperament, inteligence, sociální dovednosti).

Sociální opora v rodině i v širším sociálním prostředí. Sociální opora poskytuje kromě přímé fyzické pomoci především pozitivní emoce, zážitek porozumění ze strany okolí, pocit stability životní situace a možnost rozpoznání vlastní hodnoty. Ze stresu pomáhá dítěti k dosažení adekvátního hodnocení současné situace a snižuje reakci obětí³.

Mezi nejzávažnější životní události u dětí patří zejména ztráta některého z rodičů úmrtím. Velmi malé děti (do 2 let) na ztrátu reagují zřetelně poruchami jídla, spánku, podrážděností, vývojovou stagnací či regresem, ale i smutkem, úzkostí a plačtivostí. V tomto věku ovšem smrt není pochopena kognitivně, ale znamená pro dítě především separaci a změnu – ztrátu dosavadní konzistentní péče.

³ SVOBODA, Mojmir (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 694, 695. ISBN 80-7178-545-8.

Později (asi do 5 let) je již přítomno kognitivní uvědomování si faktu smrti, ale smrt je vnímána jako reverzibilní, spánek je zaměňován se smrtí (dítě pak může mít strach usnout). Kolem desátého roku věku je dosahováno i vědomí nezvratnosti a univerzálnosti smrti. Přechodné emoční a behaviorální změny patří v každém věku k normálnímu prožívání zármutku po ztrátě, při přetrvávání (zejména tam, kde dítěti nebylo umožněno sdílet smutek s ostatními blízkými lidmi a kde bylo úmrtí spojeno s dalšími traumatickými okolnostmi, nebo dítě nebylo pravdivě a dostatečně podrobně informováno – např. v případě sebevraždy nebo vraždy) jsou protrahované adaptační reakce časté.

U předškolních dětí se adaptační porucha projeví zvýrazněním opozičních projevů, záchvaty zlosti a ztrátou kontroly nad vlastním chováním, ale i poruchami spánku a regresivními projevy (anuréza, enkopréza) a smutkem či depresí. Ve školním věku bývají časté somatické obtíže, dítě odmítá chodit do školy, zhoršují se jeho školní výkony, poruchy chování. U dospívajících jsou kromě deprese, zhoršení školních výkonů, somatických stížností a suicidálních úvah častými reakcemi i únik k drogám či alkoholu, k promiskuitnímu sexuálnímu chování i zapojování do různých rizikových a delikventních aktivit⁴.

1.1.1 Psychická deprivace a subdeprivace

Neúplná nebo disharmonická rodina je horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina úplná a harmonická, avšak není to jediný činitel a nepůsobí osudově, bez možnosti kompenzace jinými skutečnostmi. Nepříznivě nepůsobí ani tak sám vnějškový fakt neúplné rodiny, jako psychologické skutečnosti, které s ním mohou, ale nemusí být spojeny.

⁴ SVOBODA, Mojmir (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 701. ISBN 80-7178-545-8.

Obtížným společenským problémem byla vždy výchova dětí, které vyrůstají mimo rodinu. Mnoho významných badatelů, kteří se věnovali tomuto problému u nás, zejména J. Koch, J. Langmeier a Z. Matějček, u ústavních dětí konstatovali zpoždění v intelektovém vývoji, nedostatky v citových vztazích v sociální adaptaci, popř. charakteru. Tento jev se souhrnně označuje termínem hospitalismus, nověji psychická deprivace v dětství⁵.

V druhé polovině 20. století postupně ubylo případů klasické psychické deprivace. Zato vyvstal nový problém označený Z. Matějčkem termínem psychická subdeprivace. Jde o případy zhoršeného vývoje dítěte, které sice vyrůstá v rodině, avšak má tam ztížené podmínky, zvláště emoční⁶.

1.1.2 Osobní vztahy uvnitř rodiny, postoje rodičů k dítěti

K podstatným formativním znakům spolu se sociokulturní charakteristikou rodiny patří emoční klima, osobní vztahy uvnitř rodiny, způsob sociální komunikace apod. Další poznatky byly získány četnými výzkumy rodičovských postojů. Jedná se o výzkumy zkoumající případy nadměrné ochrany dítěte matkou a zavrhujiícího postoje matky k dítěti.

Ochraňující matka projevuje o dítě nepřiměřenou péči, omezuje jeho samostatnost, zachází s ním jako s mladším než ve skutečnosti je. Ochraňující matky jsou buď shovívavé, nebo dominantní. První typ vychovává jedince, u kterého se nadále uchovává infantilní agresivita a nedostatek sebeovládání. Druhý typ matky vychovává nejčastěji submisivního jedince. V obou případech

⁵ LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. s. 275. ISBN

⁶ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. s. 276. ISBN 80-7066-534-3.

je nadměrná ochrana překážkou v rozvoji sociální a charakterové zralosti dítěte.

Rodinná výchova působí nejsilněji v raném dětství. To ještě neznamena, že nezáleží na výchově v dalším vývoji dítěte a že v pozdějších letech není možné nic změnit, napravit, nebo pokazit. Působení rodičů na dítě není jednosměrné. Zároveň také dítě ovlivňuje své rodiče, pobízí je k určitému způsobu chování a výchovy. Nesprávné by bylo podcenit význam vztahů mezi sourozenci pro vývoj dítěte. Na jedné straně dávají dítěti pocit, že „není samo“ (a jedináčkové často touží po bratrovi nebo sestře), na druhé straně je nutné přizpůsobovat se jejich požadavkům.

Psychoanalýza zdůraznila, že sourozenci soutěží o přízeň rodičů, i když tato rivalita nemusí být vždy plně uvědomovaná. Další otázkou je, zda je psychický vývoj dítěte ovlivněn jeho pořadím mezi sourozenci. Rozdíly mezi dětmi je možné vysvětlit právě odlišnou rodinnou výchovou, požadavky a odlišnou kontrolou jejich plnění, v návaznosti právě podle pořadí, v kterém se narodily⁷.

Odlišný postoj rodičů a odlišná výchova dvou či více dětí v rodině patří k činitelům, které působí, že v téže rodině se mohou zformovat sourozenci s odlišnými rysy osobnosti. Zvláště důležité je, kterému z dětí se v rodině dává role odpovědného člověka. Od takového dítěte se očekává větší a lepší plnění pracovních i školních povinností, odpovědné chování a jednání, více se mu důvěřuje, je přibíráno k poradám rodiny a k rozhodování atd. To vše podporuje rozvinutí příznivých návyků a rysů. Často se do takové role dostává prvorozené dítě, a proto bylo mezi prvorozenými zjištěno tak mnoho případů příznivého vývoje. Není tomu tak vždy, jsou případy, kdy shodou okolností přejímá roli nejodpovědnějšího mezi sourozenci jiný než nejstarší, a tím se také mění jejich vývoj.

⁷ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. s. 280, 281. ISBN 80-7066-534-3.

Respektování vyvíjející a měnící se osobnosti mladistvých je podstatnou podmínkou, aby mladiství prožívali chování rodičů jako projev porozumění, kladného postoje, na čemž závisí příznivé emoční klima v rodině, další vývoj dítěte i dospělých členů rodiny.

Kombinace působících činitelů někdy vede ke zvláštnímu efektu, např. k zesílení a naopak zeslabení vlivu určitého činitele za různých podmínek. V některých případech má dokonce stejný vliv při jedné podmínce opačný účinek než při podmínce jiné.

Pokud děti s lehkou mozkovou dysfunkcí žijí v rodině s kladným emočním vztahem k dítěti, má zvýšené obtíže ve styku s prostředím třetina z nich, kdežto při záporném emočním vztahu jsou takové obtíže u dvou třetin dětí⁸. Záporný emoční vztah rodičů k dítěti tedy zesiluje biologický handicap, kladný vztah ho zeslabuje.

Jedináčkové při záporném emočním vztahu rodičů vykazují krajně nepříznivou adaptaci klidem, kdežto jedináčkové s kladným emočním vztahem rodičů mají adaptaci k lidem velmi příznivou.

Silné výchovné řízení v rodině v kombinaci s kladným emočním vztahem rodičů vede převážně k příznivému školnímu prospěchu i k rozvinutí zájmových činností dítěte. Naproti tomu silné výchovné řízení v kombinaci se záporným emočním vztahem vede převážně k nepříznivému vývoji činností dítěte.

Rodina má klíčový formativní vliv, ale určité (neadekvátní) formy jejího výchovného působení vedou k tomu, že její vliv ustupuje vlivům jiných činitelů: buď se dítě – podle principů aktivního vyhledávání a stimulování vnějších podmínek přimkne k některému modelu mimo rodinu, k jiné skupině, která mu lépe umožňuje další příznivý vývoj nebo podlehe vlivu skupiny vrstevníků s nežádoucími, popřípadě antimorálními a protiprávními znaky.

⁸ LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. s. 76. ISBN

Zvláště silné výchovné řízení v kombinaci se záporným emočním vztahem k dítěti usnadňuje přechod od vlivu rodiny k vlivu nežádoucích sociálních skupin.

1.1.3 Úloha rodiny při formování charakteru dítěte

Výzkumu vývoje morálního charakteru a svědomí se věnoval E. F. Peck se spolupracovníky (1962). Peck zjistil, že stupnice zralosti charakteru je spjata s kladným emočním vztahem rodičů k dítěti a s důsledností k požadavkům na ně. Jedinci s amorálním charakterem pocházeli z rodin chaoticky nedůsledných a přitom s aktivně zavrhuječím vztahem k dítěti. Účelově zaměřený charakter byl zjištěn u dětí z rodin s láskou k dítěti, ale bez důslednosti, nebo naopak s důsledností bez lásky. Konformní charakter vyrůstá z rodin s autokratickým stylem výchovy a s přísnými tresty. Rodiny dětí s iracionálním svědomím se vyznačovaly krajní přísností. Jedinci s charakterem nejvyspělejším, nejvíce odpovídajícím typu racionálně altruistickému, pocházeli z rodin s kladným emočním vztahem k dítěti, s mírnými tresty, s důsledností v požadavcích a s integračním stylem výchovy. Rozhodující úlohu při formování charakteru má podle Peckova výzkumu rodina, a to svým způsobem života a postojem k dítěti. Rodiče působí více svým jednáním a vlastní charakterovou vlastností než slova⁹.

⁹ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. s. 366. ISBN 80-7066-534-3.

Ke zdůraznění základního významu emočního vztahu rodičů k dítěti pro jeho morální vývoj došli i jiní badatelé¹⁰. Peck kriticky konstatuje o výchově své doby a země, že trpí závažným rozporem: jako cíl se zpravidla klade formování charakteru, který odpovídá znakům charakteru racionálně altruistického, ale ve skutečnosti se vychovává převážně charakter konformní nebo s racionálním svědomím.

1.2 Typy výchovy v rodině

1.2.1 Typy výchovy podle Haasové

Autoritativní výchova – zásada, podle které se kdysi vychovávalo. Rodiče a vychovatelé mají vždycky pravdu a zasluhují si úctu! Děti nemají odmlouvat, nemají mít svoji vůli. Přísnost je ve výchově nutná, výprask je nepostradatelný.

Moderní, měkká výchova – antiautoritativní. Koncem 60. let vzniklo z kritiky staré přísné výchovy. Naučný slovník z roku 1970 ji charakterizuje jako výchovu, která odmítá jakékoliv poručníkování a jakýkoliv nárok na moc nebo vyžadování poslušnosti. Zakladatel antiautoritativní výchovy byl Angličan A. S. Neill (1882 - 1972), který sám měl tvrdého a bezcitného otce. V padesátých letech moderní rodiče a vychovatelé nadšeně praktikovali antiautoritativní výchovu. K problému absolutní svobody dítěte Neill uvádí: „Absolutní svoboda neexistuje. Necháme-li dítě, aby vždy jednalo podle své vůle, uvádíme

¹⁰ LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN

ho na nebezpečnou cestu. Nikdo není úplně svobodný, protože musí dbát práv druhého. Každému by však měla být dopřána osobní svoboda“¹¹.

Neill vyžaduje, aby dítě dbalo práv ostatních lidí, přitom má současně požadavek, aby dítě mělo stejná práva na osobní svobodu jako dospělý. V běžném životě by však měla být dopřána osobní svoboda. Takovýto přístup je těžko proveditelný. Jednostranné přesunutí viny na rodiče v případě problému u dítěte je příliš laciné (Haasová, 1991, s. 21, 24).

Zásady správné výchovy dítěte podle Neilla jsou:

Důvěra – uznání – pochopení. Zní to jednoduše, ale ve všedním životě to stojí mnoho sil. Rodiče, kteří praktikovali tuto výchovu jednostranně, směřovali výchovu spíše ke svobodě dítěte, ale neuvědomovali si, že ze svého dítěte vychovávali sobce.

Dítě se již v předškolním věku musí naučit, že existuje obecně platný řád, který všechny lidi stejnou měrou zavazuje:

- ani dospělí nesmějí krást v samoobsluhách,
- nesmějí falšovat podpis pod dokumenty,
- musí denně do práce,
- nesmějí bít toho, kdo jim nevyhovuje,
- musí opatrně zacházet se zapalovačem,
- musí na svém pracovišti pořádně pracovat, jinak budou bez práce,
- nesmějí obelhávat svého manželského partnera, atd.

¹¹ HAASOVÁ, Irmgard. *Ostatní děti smějí všechno*. 1. vyd. Praha: Portál, 1991. s. 21, 24, 27, 32. ISBN 80-85282-10-0.

Dítě musí pocítit, že tento řád porušilo a narušilo i vztah k rodičům. Samozřejmě trest musí být úměrný věku a stavu dítěte.

1.2.2 Typy výchovy podle Možného

Možný pojednává o dvojí koncepci (a praxi) rodičovské autonomie: **tradiční a liberální**.

Tradiční koncepce – dává rodičům právo a povinnost přenášet na dítě jejich hodnotový systém a představu o dobrém životě. Volí prostředky, které sami považují za nejlepší, a mohou i omezovat možnost dítěte seznámit se s těmi postoji a hodnotami ve společnosti, jež sami neschvalují.

Liberální koncepce – naopak předpokládá, že rodiče nebudou pokud možno vůbec nijak ovlivňovat dítě ve volbě hodnot a při vytváření představy dobrého života. Necháávají na dítěti, ať si samo vybere, co bude pro jeho život podle jeho názoru nejlepší, pokud mají o něco usilovat, pak jen o ochranu dítěte před vlivy, které by mu volný výběr omezovaly.¹²

¹² MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Slon, 1999. s. 133. ISBN 80-85850-75-3.

1.3 Sociální autonomie rodičů

Nově narozené dítě zjevně patří své matce, je na ní totálně závislé a podléhá její suverenitě. Tento nerovný vztah se neprodleně rozšiřuje i na otce – a v tradiční rodině se na něj postupně více méně zcela přesouvá. Závislost dítěte však implikuje i povinnosti rodičů. Otevírá otázku povahy a sociálních limitů autonomního výkonu těchto práv a povinností, jež patří k podstatě rodičovství.

Rodičovská autonomie nemůže zůstat sociálně neregulována z prostých příčin:

- Dítě, zejména malé dítě, je fyzicky i psychicky křehké a před svými rodiči bezbranné.
- Ne všichni rodiče dokáží rozeznat, co je pro jejich dítě nejlepší, a jsou i rodiče, kteří je mohou svými mentálními či sociálními limity a deformacemi poškozovat.
- Rodiče někdy vnímají dítě jako nástroj k uskutečnění svých vlastních projektů a jejich zájem může být i konfliktní se zájmem dítěte.
- Každá komunita sama pak má zájem, aby v ní nevyrostali jedinci vychovávaní k hodnotám, jež jsou neslučitelné s její vnitřní integritou.

V tom základním, co může společnost od rodičů vyžadovat, lze pozorovat ve všech kulturách principiální shodu: každé dítě má nárok na to, aby mu jeho otec a matka zajistili a poskytli základní výživu, oblečení, ubytování, zdravotní péči a přístup ke vzdělání alespoň takovému, aby ho jeho nedostatek v dospělosti nevyklučoval na okraj společnosti. (Tato pětice bývá označována jako teze minimálního zaopatření – Minimum Provision Thesis).

1.4 Děti ohrožené prostředím

Špatným zacházením v rodině nebo mimo ni trpí v současnosti více dětí než všemi vážnými somatickými chorobami dohromady, a přestože se pozornost společnosti tímto směrem v posledních letech stále více zaměřuje, mnoho dětí zůstává dosud nezachyceno. Neadekvátní péče o dítě má řadu forem, přechody mezi nimi jsou ovšem plynulé a mnohdy se různé formy vyskytují současně:

Týrání dítěte – tělesné, definované jako úmyslné fyzické násilí na dítěti, nejčastěji působené rodiči, týrání emoční (např. nadměrná kritika, hrubý výsměch, ponižování, vtahování do neřešitelných konfliktů, sociální izolace).

Zneužívání dítěte – k uspokojování vlastních potřeb – které může mít celou řadu forem od méně závažných až po velmi vážné (dlouhodobé kontaktní zneužívání např. nevlastním i vlastním otcem). Do skupiny špatného zacházení s dětmi patří zneužívání dítěte k věku nepřiměřené práci, ekonomické zneužívání (dítě je nuceno ke krádežím, žebrání, prostituci aj.) a Münchhausenův syndrom v zastoupení, kdy rodiče předstírají nebo vyvolávají u dítěte nejrůznější somatické obtíže a příznaky a dožadují se opakovaných, někdy i invazivních vyšetření a léčby dítěte pro uspokojení vlastních psychických potřeb (někdy bývá řazeno pod týrání).

Zanedbávání dítěte – v otázkách výživy, hygieny, ale patří sem např. i nedostatečný dohled či zdravotní péče nebo vystavování dítěte stresovým situacím. Zanedbávání vzdělávání a kulturních potřeb dítěte se překrývá s tzv. kulturní deprivací - nejčastěji v rodinách s nízkou socioekonomickou úrovní, nemusí však být nutně spojeno s deprivací emoční, i v těchto rodinách mohou být některé děti přes uvedené závažné nedostatky šťastné a dokonale emočně saturované.

Psychická deprivace - (zejména emoční a podnětová, dnes je často používán termín emoční zanedbávání) znamená naopak dlouhodobý nedostatek uspokojení potřeby lásky, vřelého intenzivního vztahu a dostatečného přísunu přiměřených podnětů z prostředí, a postihuje proto dosud většinu dětí

vyrůstajících v útlém věku v ústavních zařízeních, kde přes všechny snahy pro zkvalitnění péče je příležitost k vytvoření výlučného a těsného citového pouta dítěte s náhradními pečovateli nedostatečná.

Neméně často se ovšem setkáváme s projevy psychické deprivace i u dětí s tzv. dobrých rodin, po materiální stránce dokonale zabezpečených, kde však rodiče pro vlastní nezralost, osobní problémy, psychické onemocnění, ev. i „z nedostatku času“ nejsou schopni dítěti poskytnout dostatek lásky a vřelosti. V méně výrazných případech bývá pak někdy užíván termín psychická subdeprivace.¹³

1.5 Psychická deprivace

Problematika psychické deprivace začala být odborně zkoumána v polovině 19. století. Do té doby existovaly popisy jednotlivých případů dětí extrémně deprimovaných.

Jak tedy můžeme psychickou deprivaci definovat? Podle Langmeiera a Matějčka je to stav, který vzniká, jestliže člověk nemá uspokojovány základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.¹⁴

Psychické potřeby bychom mohli vymezovat tak, že by jich bylo velmi mnoho, někdy se naopak zužují jen na mateřskou lásku, což je však zjednodušení celé hierarchie psychických potřeb. Tyto potřeby jsou děleny do čtyř úrovní, které se ovšem ve vývoji jedince i v každé aktuální situaci navzájem prolínají. Psychické potřeby trvají po celý život, ale mění se jejich intenzita a způsob uspokojování. Zde si je stručně vymezíme, především se zaměřením na děti.

¹³ SVOBODA, Mojmir (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 703. ISBN 80-7178-545-8.

¹⁴ LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN

V první úrovni jde o potřebu přívodu podnětů v přiměřené míře a variabilitě. Dítě potřebuje být podněcováno, stimulováno v oblasti sluchové, zrakové, hmatové, atd. Potřebuje kolem sebe nejen pěkné prostředí a různé hračky, ale především lidi, které má rádo, kteří se s ním mazlí, usmívají se na něj, všechny tyto podněty působí kladně na celkový vývoj jedince. Jejich nedostatek nebo jednostrannost vývoj naopak zpomalují a narušují.

Potřeby ve druhé úrovni navazují na předchozí. Dítě potřebuje mít kolem sebe smysluplný svět, to znamená určitou stálost věcného a sociálního prostředí, které dítě prostřednictvím matky poznává a orientuje se v něm. Již v kojeneckém věku projevují děti radost, když objeví ve svém prostředí nějakou pravidelnost, nějaký řád a mohou je ovlivnit vlastní činností. Dítě se aktivně „zmocňuje světa“ a úspěchy je podněcují k dalším činnostem.

Třetí úroveň potřeb zahrnuje citové, emoční potřeby. Je to především potřeba trvalého kladného vztahu k mateřské osobě (nemusí jít o biologickou matku), dále je to potřeba kladného opětovaného vztahu k dalším členům rodiny, v pozdějším věku k vrstevníkům, což je důležité především ve školním věku a v pubertě. Dále je to potřeba důvěrných vztahů mezi chlapci a dívkami, potřeba životního partnera a u většiny lidí potřeba mít rodinu a děti.

Čtvrtá, tj. sociální úroveň úzce souvisí s citovou. Dítě si v interakci s okolím postupně uvědomuje své „já“, vytváří si své sebevědomí, svou identitu a sebepojetí, což se dotváří ve věku dospívání. Každý má touhu a potřebu být přijímán a někam patřit – do své rodiny, do skupiny kamarádů, do pracovního, zájmového, duchovního a dalších jiných společenství, kde má mít alespoň přijatelnou roli a pozici.

Zároveň je tu velmi důležitá potřeba sdílet s někým společnou otevřenou budoucnost. Tuto společnou budoucnost má dítě právě v rodině. Nemůže ji mít v ústavní výchově, kde negativně prožívá nejistotu, zda a kdy se vrátí do své původní rodiny. Je to potřeba velmi důležitá, bývá někdy uváděna samostatně, jako **pátá úroveň**. Všechny tyto potřeby nemohou být dítěti dány ani v sebelépe vedeném dětském domově, ale ani v mnohých rodinách, v nichž

rodiče svým dětem ubližují, zanedbávají je, ponižují je nebo dokonce psychicky a fyzicky týrají.

Projevy psychické deprivace bývají velmi četné a mnohotvárné. U dětí útlého věku, tedy do tří let, se deprivace projevuje opožděním celého psychomotorického vývoje. Velmi nápadná je nediferencovanost a povrchnost citů a sociálních vztahů, chudší duševní obzor, rozmrzelá nebo apatická nálada, nedětský výraz. Ukazatelem deprivčního poškození je řeč. Základním předpokladem normálního vývoje řeči u kojenců a batolat je individuální kontakt s matkou a s dalšími blízkými osobami. Ve výrazné rodinné deprivční situaci, někdy až izolaci mohou tyto předpoklady chybět úplně.

Šestileté dítě z velmi nepodnětné rodiny mluví jako dítě tříleté, chybí mu spontaneita, nezná zdobněliny, neklade otázky, nemazlí se v řeči. V dobré funkční rodině má řeč sdělovací, komunikativní funkci a ta je předpokladem celkové zdárné funkčnosti rodiny. Tam, kde je dítě zcela odmítáno a stále trestáno, se tato komunikativní funkce řeči snižuje.

Řečový projev u takového dítěte je velmi chudý, chybí mu jeho zvědavost a typicky dětská radost.

V předškolním věku přetrvává u deprivovaných dětí velká povrchnost citových vztahů. U hluboce deprivovaných dětí z velmi dysfunkčních rodin se projevuje značné opoždění řeči, řeč těchto dětí není někdy rozvinuta až do pěti let. Tyto děti z dysfunkčních rodin nebývají většinou zralé pro vstup do školy, je proto třeba školní docházku odložit.

Ve školním věku mají téměř všechny deprivované děti horší prospěch, než odpovídá většinou jejich intelektovým schopnostem. Tato skutečnost se nedá vysvětlit jen zanedbaností v nepodnětných rodinách. Ze zkušeností můžeme konstatovat, že i děti z dětských domovů, kterým se v mimoškolní době věnují pedagogicky vzdělaní vychovatelé, projevují tento rys. Tyto děti nemají také většinou zájem o učení. U školních dětí se také často projevuje deprivace zvláště v sociálním styku. Velmi nápadné jsou výkyvy v chování. Pod vlivem

traumatizujících zážitků v rodině se mohou projevit neurotické potíže, často také agresivita, citová otupělost a nedůvěra k lidem.

V pubertálním a adolescentním věku mají prožité deprivace situace za následek především problémy se sociálním začleňováním. Jsou nespokojeni se svojí sociální pozicí, dále u těchto dětí bývá posunutá hierarchie hodnot, nebezpečí vzniku některých závislostí, např. závislosti na alkoholu, drogách atd.

Prožitá psychická deprivace a její důsledky mohou přetrvávat i do dospělosti. Zůstanou-li v prostředí sociálně problematickém, potom se jejich psychické postižení ještě více prohlubuje. Pokud se deprivovaní jedinci dostanou do sociálně lepšího prostředí, mohou mít též problémy ve svých rodinách, jako rodiče bývají nejistí ve výchově svých dětí, mívají potíže v partnerském soužití. Psychická deprivace je tedy velmi vážné narušení psychického vývoje v celé životní orientaci jedince, v jeho struktuře osobnosti, v chování a v sociálním začlenění. Psychologické výzkumy dokázaly, že při rozboru motivace různých trestných činů a při hodnocení osobnosti jejich pachatelů se projevuje jako hlavní činitel prožitá ústavní nebo rodinná deprivace.

Deprivaci lze dělit na deprivaci biologickou, motorickou, sensorickou, sociální, citovou a psychickou.¹⁵

1.5.1 Kinetika deprivace

Neuspokojení bazální potřeby mívá za následek zpočátku jistou pohotovost organismu, což se projevuje celkovým neklidem nebo napětím. V případě, že je potřeba včas uspokojena a dojde k nápravě, dochází opět k rovnováze. Rovnováha je však narušena trvale, je-li uspokojování potřeb nedostačující. Je prokázáno, že různí lidé se v téže deprivace situaci chovají odlišně a odnášejí

¹⁵ LANGMEIER, J. MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN

si různé následky, neboť mají za sebou různý vývoj své vlastní osobnosti a mají různou psychickou konstituci.

Psychická deprivace je vážné narušení duševního vývoje a může se projevit v celé struktuře osobnosti. V mnoha případech může projev deprivace budít dojem závažné duševní poruchy nebo jiného onemocnění. Diagnostika psychické deprivace je velmi náročná. Důležitá je spolupráce s odborníky psychology nebo psychiatry.

1.5.2 Podmínky, jež mohou vést ke vzniku deprivace

Jednou z podmínek, která může vést ke vzniku deprivace je extrémní sociální izolace:

Ústavní výchova – ulpívání na konkrétním myšlení, nedostatek pojmového myšlení, nedostatek lásky, nedostatek přirozeného útlumu (hyperaktivita, afektivita), agresivita, emoční nezralost, opožděný sociální vývoj.

Deprivace v rodině - neúplná rodina, velmi nepříznivý sociokulturní vliv rodin (chybějící pozornost a péče, psychické a fyzické týrání, smrt rodičů, oddělení sourozenců po rozvodu rodičů). Důsledkem jsou poruchy sociálního chování, poruchy pozornosti, lpění na rodičích.

Děti se značnou vnímavostí vůči deprivacím vlivům - motorické a psychické poruchy, smyslové poruchy.

Skupiny, u kterých je zvýšená možnost deprivace, jsou prokazatelně nechtěné děti, mimomanželské děti a děti rozvedených rodičů, děti alkoholiků.

Psychicky deprivované děti mají horší prospěch, nízké sebevědomí, problematické sociální vztahy.

1.5.3 Zásady nápravného působení na děti s psychickou deprivací

Psychická deprivace má mnoho typů a variant, proto neexistuje jedno paušální řešení. Pro každého deprivovaného jedince musíme hledat individuální řešení. Čím důkladněji dítě poznáme, čím hlouběji nápravná opatření zasáhnou a čím dříve s nimi začneme, tím větší je šance na úspěch. Dítě by mělo být vytrženo z prostředí, v němž jeho psychická deprivace vznikla, a převedeno do léčebného prostředí.

Nejprve musíme samozřejmě důkladně uvážit, je-li možná sanace vlastní rodiny tak, aby deprivace ustupovala. Dále přichází v úvahu dát dítě do péče prarodičů nebo příbuzných. Další možností jsou různé formy náhradní rodinné péče až po skupinovou pěstounskou péči ve velkých rodinách nebo v dětské vesničce.

1.5.4 Citová deprivace

„Citovou deprivaci definujeme jako výsledek životní situace, kdy dítěti nejsou uspokojovány jeho základní psychické potřeby v náležité míře a po určitou dosti dlouhou dobu.“

Je způsobena nedostatkem specifických emočních podnětů, absencí pevného a spolehlivého vztahu s mateřskou osobou a tím nedostatkem sebedůvěry, bezpečí a jistoty. Tato situace vzniká, kdy matka (nebo jiná osoba) nemá o dítě zájem, zanedbává je, má k němu hostilní postoj.

Deprivační zkušenost dítěte se projevuje nepříznivými změnami v jeho chování i prožívání. Citové strádání stimuluje různé obranné mechanismy. Dítě se snaží tuto potřebu uspokojit např. změnou objektu. Děti se snaží jakýmkoli způsobem upoutat pozornost libovolného člověka. Mnohé citově strádající děti se zaměřují na jiné tělesné potřeby, též na jídlo či hromadění věcí.

Na základě dlouhodobých pozorování deprivovaných dětí v ústavních zařízeních definoval Langmeier a Matějček pět základních typů projevů chování, jakožto projevů citové deprivace.

1.5.4.1 Základní typy projevů chování

Typ poměrně dobře přizpůsobivý

Dobře přizpůsobiví jedinci: „nesmíme ovšem zapomínat, že jejich dobré přizpůsobení platí jenom pro životní prostředí, ve kterém vzniklo, a že mimo stěny ústavu jsou vystaveny neznámým nárokům a nebezpečím“.

Typ útlumový, hypoaktivní, regresivní

Klasický typ deprivované osobnosti, který je charakteristický opožděním mentálního vývoje a celkově sníženou aktivitou, zejména v oblasti sociální, takové dítě není schopno citové odezvy.

Typ sociální hyperaktivity

Pokud dítě nemá možnosti navázat citový vztah k mateřské osobě, sociální zájem se rozptyluje. Takové děti pak navazují kontakt s dospělými bez rozpaků a zábran. Běží tam, kde se jim nabízí nějaké pohlazení, ale hned zase hledají uspokojení u někoho jiného.

Typ sociální provokace

Tyto děti jsou nápadné svou agresivitou a zlostnými výbuchy. Dítě se svým násilím domáhá pozornosti okolí, provokuje. Pokud je takové dítě s dospělým mimo dětský kolektiv, je k nepoznání klidné a milé.

Typ náhradního uspokojování citových potřeb

Uspokojení hledá dítě většinou na nižší úrovni potřeb, na úrovni biologické. Nápadnost v chování těchto dětí se může projevovat například masturbací, přejídáním, týráním zvířat.

Tato typologie je ovšem svým způsobem abstrakce, ve skutečnosti jsou jen individuální varianty, které se tomuto schématu přibližují.

1.6 Vlivy společenského prostředí působící na dítě a rodinu

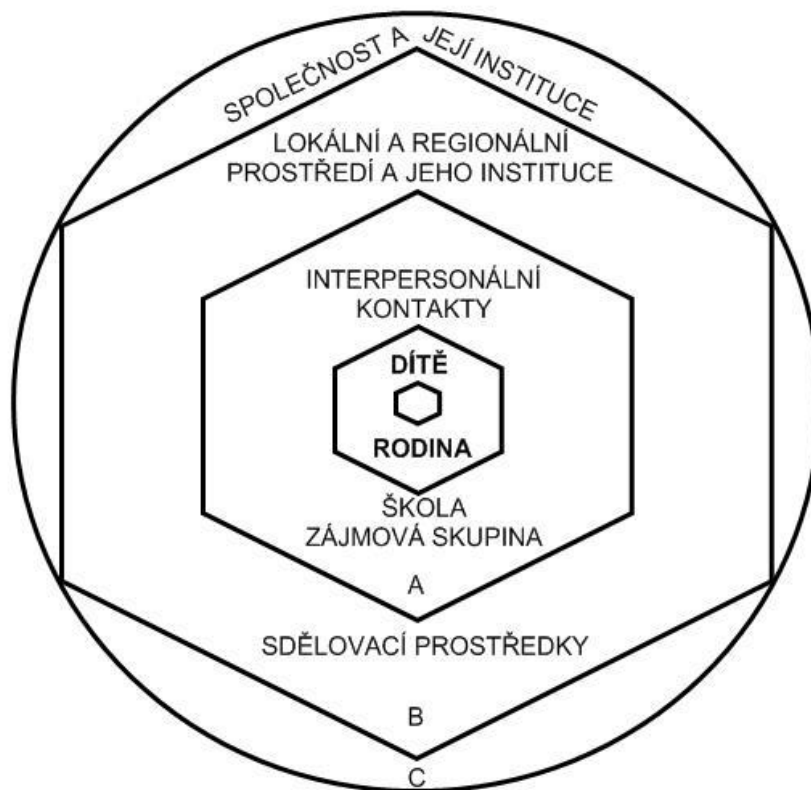
Vliv společenského prostředí patří mezi vnější síly, ovlivňující výchovu a vycházejí z působení společenského a přírodního prostředí. Skupina společenských faktorů, které bezprostředně a nejintenzivněji ovlivňují život dítěte, je nazývána společenským mikroprostředím. Mezi těmito činiteli zaujímá zvláštní postavení škola a dále sem patří sportovní nebo jiná zájmová sdružení, party a další krátkodobě existující skupiny.

Společenské mezoprostředí vytvářejí místní, oblastní a krajové zvláštnosti, vyplývající z působení městského nebo venkovského prostředí a konkrétních společenských a kulturních institucí. Bývá sem zahrnován i vliv hromadných sdělovacích prostředků (rozhlasu, televize, novin a časopisů, internetu).

Společenské makroprostředí je výsledkem působnosti společenských činitelů, politických, ekonomických a kulturních vlivů, které odrážejí situaci, v níž se nachází společnost v určité etapě svého vývoje (Ondrej Baláž). Život naší společnosti je v současné době poznamenán procesy transformačních přeměn, směřujících k demokratizaci, k politické stabilizaci a k dalším rysům vyspělé tržní společnosti, jež přímo i nepřímo ovlivňují rodinu i dítě, které v ní žije.

Hranice mezi mikroprostředím, mezoprostředím a makroprostředím jsou neměnné. Vlivy společenského prostředí a vztahy mezi nimi mají dynamický charakter. Působnost jednotlivých činitelů a vlivů společenského prostředí na dítě je třeba posuzovat z hlediska konkrétních podmínek, v nichž dítě žije a kterými je ovlivňováno. V současné době tráví některé děti mnoho hodin u počítače nebo před televizní obrazovkou. To vše na ně působí v příznivém i nepříznivém výchovném smyslu, nesrovnatelně výrazněji než jejich příležitostné dětské či jiné mimoškolní aktivity. Jiné děti jsou významně ovlivňovány sportovním oddílem, základní uměleckou školou.

Obr. 1 Vlivy působící na rodinu a dítě¹⁶

1.7 Cíle výchovy

Cíle výchovy jsou dalším prvkem výchovného systému. Z hlediska určení „strategického“ směru výchovného úsilí mají rozhodující význam. Jestliže pod pojmem podmínky výchovy rozumíme také to, čeho bylo dosaženo, pak cíle výchovy vymezují další hranice v rozvoji dětí, které mohou a mají být dosaženy. Cíle by měly odrážet vědomě zvolené a reálné výchovné možnosti. Tato skutečnost je velmi významná nejen ve školském výchovně vzdělávacím systému, ale také v rodinné výchově. Každý člověk přikládá ve svém životě některým věcem a jevům větší význam a podřizuje tomu své životní aktivity.

¹⁶ Baláš, Ondrej. Sociálne aspekty výchovy in STŘELEČ, Stanislav., MARÁDOVÁ, Eva., ŘEHULKA, Evžen. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

V cílech rodinné výchovy dětí se většinou promítají hodnoty, které rodiče uznávají, a o jejich významu pro další život svých dětí jsou přesvědčeni.

Jsou to například:

- Mravní výchova dětí - chápání dobra a zla, co je správné a nesprávné a uplatňování těchto zásad v životě.
- Vztah k lidem - k rodičům, sourozencům, prarodičům, kamarádům a starším lidem.
- Hloubka a bohatost citového života, vyrovnanost.
- Rozumový rozvoj - vědomosti dětí, dosažení co nejvyššího vzdělání.
- Fyzická zdatnost - pracovitost, šikovnost pracovní dovednosti, manuální zručnost.
- Úspěšnost v jednání s lidmi - oblíbenost mezi spolupracovníky, dobré společenské vystupování a zajištění co nejlepších podmínek pro život svých dětí a rodiny.
- Vztah ke společnosti - angažovanost ve veřejném a politickém dění atd.

Cíle, které si rodiče kladou při výchově svých dětí, souvisejí s jejich vlastní činností a vycházejí z jejich vlastních zkušeností. Cíle výchovy mají být přiměřené podmínkám vnějším i vnitřním, jinak je výchova ohrožena některými krajnostmi. S velmi nepříznivými důsledky se můžeme například setkat v případech, kdy rodiče naplánují výchovu a budoucnost svých dětí jen podle svých představ, na základě svých životních zkušeností. Nedoceny nebo zcela přehlíženy pak zůstávají některé z vnitřních podmínek výchovy dítěte, jeho duševní nebo tělesné předpoklady, zájmy a aktivity, jež mnohdy nemusejí být v souladu s představami rodičů.

Opačnou krajností je přeceňování vnitřních podmínek při rodinné výchově dětí. Někteří rodiče se spoléhají na „přirozený samovývoj“ dítěte, s bezkonceptní

výchovou, s přeceňováním zděděných a vrozených předpokladů dítěte k určité činnosti a se spoléháním na to, že „talent se vždy prosadí“, což v mnohých případech není pravda.

Těsná vazba je také mezi cíli a prostředky výchovy: v zásadě jsou cíle voleny podle prostředků. Stejně jako i v jiných oblastech činnosti lidí, i při výchově platí, že si cíle musíme stanovovat v rámci dostupných prostředků. Cíle, které nejsme schopni realizovat, jsou cíli jen podle názvu. Významné místo mezi výchovnými prostředky zaujímají výchovné metody a organizační formy výchovy.

I když se často domníváme, že jsme našli optimální cestu, nejsou tím vyloučena všechna rizika, provázející životní dráhu našich dětí. Stěží se jednou jako rodiče dokážeme zcela zbavit obav, které například provázejí odchody dospívajících dětí z domova, bez podstoupení některých přiměřených rizik se neobejdeme. S těmito riziky se musí vyrovnat všichni rodiče.

1.8 Výchovné zásady jako zákonitosti rodinné výchovy

Výchovným zásadám patří ve výchovném systému zvláštní postavení. Tyto zásady jsou pravidla pro organizaci výchovného procesu, pro výběr obsahu a prostředků výchovného působení. Hodnota výchovných zásad pramení z toho, že jsou v nich obsaženy zobecněné, někdy i staletými ověřené zkušenosti a metody mnoha generací vychovatelů.

Většinou se při dodržování správných výchovných zásad dostaví očekávané výsledky. Cesta k nim však nemusí být přímočará ani jednoduchá, bez různých komplikací. Svědčí o tom například konstatování některých rodičů, že jsou jejich děti, sourozenci ve svých projevech zcela odlišní i když jsou vychováváni úplně stejně a mají i jiné projevy chování.

Ve výchovných zásadách se odrážejí zákonitosti života společnosti, zákonitosti biologického a psychického vývoje člověka. Mnohé z nich spontánně ovlivnily

způsoby výchovy, které užívali naši rodiče a které budeme dodržovat a respektovat při výchově svých dětí také my.

Jednou z výchovných zásad v teorii výchovy je využívání kladných rysů osobnosti vychovávaného a tlumení rysů záporných. Tato zásada vychází z předpokladu, že v každém jedinci jsou zjevné nebo skryté zdroje jeho příznivého rozvoje. V některých případech je nalézání a rozvíjení těchto zdrojů spojeno se značnými obtížemi, a nejsou výjimkou ani případy, kdy byla zcela promarněna šance, spočívající ve výchovném využití tohoto principu.

Neposkytneme-li dítěti šanci k uplatnění ve škole, v rodině, ve sportovním nebo jiném zájmovém kroužku, začne ji hledat za těmito hranicemi. Každý touží zažít nějaký úspěch. I malý úspěch je motivem k jeho dalšímu úsilí, a naopak stále za sebou jdoucí nezdary jsou pro dítě deprimující.

2 Rodina a její funkce ve společnosti z hlediska státu

Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je v tomto pojetí sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociálně uznávána. Další konkrétní znaky rodiny považované za její nezbytné charakteristiky jsou variabilní v závislosti na sociokulturním prostředí a na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí. Jednou z hlavních a stále nenahraditelných funkcí rodiny ve společnosti je její biologicko-reprodukční role. Vzhledem k tomu, že přirozená reprodukce je stále závislá na přítomnosti (alespoň krátkodobého) rodinného soužití, navazují na tuto funkci rodiny pro populační opatření v oblasti politického jednání. Reprodukční funkce má také velký vliv na rodinný život, neboť s sebou nese zároveň přechod k rodičovství.

Další významnou funkcí je funkce socializační, která je ovšem proměnlivá v čase a prostoru. V období totalitních režimů byla socializační role rodiny potlačována a nahrazována státním systémem organizované výchovy. Sféra výchovy je vždy primárně věcí součinnosti rodiny a státu s výsadní rolí rodiny v možnosti volby vztahu mezi oběma složkami. Pro přípravu dítěte na život ve společnosti je výchovná funkce rodiny velmi důležitá a její plná náhrada jinou institucionální formou s sebou nese vždy riziko ohrožení zdravého rozvoje dítěte.

Sociálně-ekonomická funkce rodiny není na rozdíl od předchozích dvou sfér bezprostředně závislá na přítomnosti dětí. Vychází z principu, že rodina ve společnosti existuje jako integrální sociální skupina i ekonomický subjekt, kde je společně zajišťována strava a zabezpečení materiální existence jednotlivých členů rodiny. Tato funkce je v současnosti vytlačována do mimorodinného

prostoru tím, že její výkon je z velké části zajišťován jinými sociálními institucemi.

Výlučně na rodinném životě je dosud závislá funkce regenerační a podpůrná, která zahrnuje veškerou emocionální podporu jednotlivých členů rodiny, ale také hmotnou pomoc. Od 19. století přejímá hmotně a finančně podpůrnou roli sociální stát, emocionálně-stabilizační funkce je stále více hlavní úlohou fungování rodiny. Zdravá rodina je tak stále jedinou zárukou výchovy zdravých a emocionálně stabilních dětí.

Některé základní funkce rodiny, především v oblasti socializace a vzdělávání ve vztahu k reprodukční úloze rodiny, jsou označovány jako tvorba lidského kapitálu (pojem zavedený G. Beckerem využila poprvé ve sféře rodinné politiky německá 5. zpráva o rodině z r. 1994). Tento pojem je chápán jako komplexní výchova dítěte v sociálně kulturní a hodnotově orientovanou osobnost schopnou vést plnohodnotný život. Tvorbou lidského kapitálu vytváří rodina předpoklady pro zdravý fyzický i psychický vývoj dítěte a umožňuje tak fungování hospodářského i sociálního systému společnosti. Právě tvorba lidského kapitálu je téměř výhradní doménou rodiny, jejíž funkce je v této oblasti nenahraditelná. V ostatních formách soužití rodičů a dětí se daří dobrá výchova jen potud, pokud dokáží stabilní rodinu, uspokojující všechny potřeby dítěte a vytvářející schopnost orientovat se ve světě obou pohlaví, úspěšně imitovat.¹⁷

V užším pojetí je možné za přirozenou rodinu, která je jednoznačně převažujícím typem soužití v České republice, považovat institucionálně strukturované sociální společenství, které je založené na rodičovském

¹⁷ZEMAN, Josef. *Angažované rodičovství jako sociální hnutí*. Praha. 2002. s. 392. ISBN 80-7203-380-8

a manželském vztahu jako jeho dvou základních vztahových liniích, a vychází z úpravy rodinného práva. Manželské soužití je podle českého právního řádu hlavní funkcí pro založení rodiny a výchovu dětí. Stát by však měl v koncepci rodinné politiky učinit volbu o tom, jakou formu uspořádání partnerských vztahů považuje za nejvhodnější. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že rodina založená na manželství plní s ohledem na stabilitu partnerského svazku nejlépe všechny své socializační, ekonomické a regenerační funkce. Stát musí samozřejmě respektovat i jiné formy partnerského soužití s dětmi. Je však třeba si uvědomit, že tyto neformální typy soužití vytvářejí daleko větší tlak na zdroje státního rozpočtu a jsou z něho ve vyšší míře podporovány ve srovnání s manželskými rodinami. Stát by měl lidem umožnit, aby se svobodně rozhodli o tom, v jaké formě soužití chtějí žít, ale aby zároveň za své rozhodnutí nesli odpovědnost. S ohledem na tato fakta by se právě užší právně-institucionální vymezení platné pro rodinu založenou na manželském a rodičovském vztahu mělo stát určujícím pro státní politiku.

2.1 Lhostejnost společnosti vůči rodině

Význam dětí v rámci mezigenerační solidarity jako investice pro hmotné existenciální zajištění ve stáří byl omezen systémem sociální péče a důchodového pojištění, které eliminovalo bezprostřední závislost na dětech. Význam dítěte pro rodiče se posunul do roviny emocionální, což snížilo přímou materiální nezbytnost přítomnosti dětí v rodině. Tvorba lidského kapitálu a plnění dalších funkcí rodiny nejsou materiálně a finančně ohodnoceny, což výrazně znevýhodňuje rodiny s dětmi proti ostatnímu obyvatelstvu.

Vzrůstající důraz na roli jedince ve společnosti vedl současně k poklesu hodnoty přikládané rodině jako přirozenému základnímu článku sociálního celku. Rozhodnutí mít či nemít děti je považováno za soukromou věc rodičů, kterou společnost nikterak neovlivňuje ani neupřednostňuje. V této situaci se proto jeví přirozeně jako materiálně výrazně výhodnější náhradní formy života

bez dětí. Pokud je veškeré jednání ve společnosti vztaženo k jednotlivci, nikoli k rodině, dochází tím k její diskriminaci jako jedné formy života před ostatními. Není zvýhodněna domácí péče o dítě jedním z rodičů nebo efektivně řešena otázka vhodné péče nerodičovskou osobou. Tato situace, kdy je rodinná forma života komparativně nevýhodná vůči životu bez dětí, souvisí se změnami moderní společnosti, a není proto plně odstranitelná. Následkem je pokles porodnosti a úbytek populace. Stát se musí snažit uvedenou strukturální politiku vůči rodinnému životu eliminovat i posilováním mezigenerační solidarity v rodině a v celé společnosti.¹⁸

2.2 Východiska rodinné politiky

Rodinnou politiku lze chápat jako soubor činností a opatření státu (orgánů veřejné moci), jenž vědomě směřují k podpoře výkonu rodinných funkcí ve společnosti včetně finanční i nefinanční kompenzace na ně vynaložených, a to při současném vymezení sociálních forem, na něž se tato opatření vztahují. Nemůžeme tato opatření ohraničovat pouze dimenzí populační nebo sociální politiky. K reprodukční funkci se vztahuje pouze populační politika. Na podporu konkrétních rodin a jejich členů ve stavu sociální nouze jsou zaměřena sociálně-politická opatření. Rodinnou politiku chápeme jako komplexní systém podpory rodin směřující k posílení schopnosti rodin plnit všechny své přirozené funkce.

Celospolečenským cílem rodinné politiky je institucionální podpora zdravé funkční rodiny a podpora zakládání rodin. Vymezení hlavních podporovaných funkcí rodiny se však liší v závislosti na populačních a socioekonomických faktorech a na kulturně-civilizačních poměrech. V případě zemí se vzrůstající

¹⁸ Národní zpráva o rodině. Společenská funkce rodiny a rodinná politika v České Republice. [online]. [cit. 7.1.2011] Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

populací se prorodinná opatření soustřeďují především na podporu tvorby lidského kapitálu v přirozeném rodinném prostředí.

V zemích, kde populace klesá, je rodinná politika stále více motivována snahou o propopulační opatření a je zaměřena především na generativní funkci rodiny.

Trvalým východiskem státní politiky ve vztahu k rodinám je právě ohled na přirozené funkce rodiny. Cílem by mělo být vytvoření takového prostředí, v němž nebude rodinný život znevýhodněn proti ostatním formám života ve společnosti. Zároveň je zapotřebí, aby kromě sociální a mezigenerační solidarity existovala a byla legislativně a institucionálně upravena také solidarita bezdětných skupin obyvatel s rodinami. Tato solidarita je sama o sobě podmínkou pro každou rodinnou politiku.

Charakteristickým znakem rodinné politiky je průřezovost její agendy, která zasahuje do všech částí sociální politiky a do celé řady dalších politických oblastí. Jedná se zejména o politiku daňovou, vzdělávací, bytovou, zdravotní, dopravní, azylovou a imigrační a v neposlední řadě také o komplex nástrojů regionální a komunální politiky. Všechny tyto politiky ovlivňují bezprostředně život rodiny a jejich opatření lze současně upravovat potřebám rodiny.¹⁹

Každá rodinná politika se musí opírat o určitá etická a ideová východiska. Tato východiska by měla být pevně určená na jedné straně hodnotami sdílenými kulturně-civilizačním prostorem, v němž se aplikuje, dále pak postojem politické reprezentace. Zdrojem etických kritérií je tradice evropského humanismu a úcty k člověku, lidské důstojnosti a svobody. Velký význam má také dědictví křesťanského pojetí rodiny jako základního článku společnosti. Nesmíme opomenout tradice sociální a mezigenerační solidarity.

¹⁹ Národní zpráva o rodině. Společenská funkce rodiny a rodinná politika v České Republice. [online]. [cit. 7.1.2011] Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

2.3 Typologie rodinné politiky

Typologie možných forem rodinné politiky přirozeně souvisí s jejich odlišnými hodnotovými zakotveními, rysy politické kultury různých civilizačních prostředí a kulturními tradicemi. Systémy rodinné politiky lze zakládat na variabilních kombinacích různých forem podpory rodiny. V Evropě jsou čtyři základní typy rodinné politiky v návaznosti na základní formy sociálního státu a sociokulturní specifika jednotlivých regionů. Uvnitř jednotlivých modelů dochází z nejrůznějších důvodů (odlišné kulturní prostředí, etnické složení obyvatelstva, odlišný ekonomický a sociální systém) ke značným rozdílům v jejich vztahu k demografickému vývoji a formám rodinného chování.

Německý model rodinné politiky je typický pro středoevropské prostředí. Je zaměřen na institucionální podporu rodiny jako celku a klade především důraz na dostatečné zajištění podmínek volby mezi prací v rodině a prací v zaměstnání. Výše rodinných dávek umožňuje bez větších problémů individuální péči v rodině. Péči o dítě v předškolním věku umožňuje systém alternativních forem péče, který umožňuje skloubit rodinné a pracovní role. Tento systém preferuje tradiční formu rodiny.

Francouzský model je podobně jako německý založen na vysoké míře ekonomické intervence státu ve prospěch rodiny. Zároveň klade velký důraz na slučitelnost rodiny a zaměstnání. Tento model podporuje tzv. model dvou rolí (vykonávaných současně). Mimo finančního zajištění je dostupné značné množství zařízení kolektivní péče o děti (jesle), které umožňuje rodinám umístit své dítě do některého z těchto zařízení v relativně krátké době po porodu. Podpora rodiny patří ve Francii mezi závažná a stále diskutovaná celospolečenská témata. Francie je charakteristická pravidelným pořádáním konferencí o rodině na nejvyšší vládní úrovni a také státní podporou činnosti prarodinných neziskových organizací.

Anglosaský model je založen na tradiční liberální koncepci vztahu státu, společnosti a jednotlivce. Rodina je považována za privátní sféru, kde je vyloučena intervence státu. Podpora rodiny je začleněna do rámce sociální pomoci a ta je hlavní oporou britského systému sociálního zabezpečení. Tento anglosaský neintervenci model současně neztěžuje, ale ani neulehčuje možnost sladování rodinných a pracovních rolí.

Skandinávský model je ze všech modelů nejprogresivnější. Je charakteristický tradiční orientací na rovnost žen a mužů. Tento model vychází ze základních principů severské demokracie. Klade velký důraz na dodržování lidských práv. Ekonomická intervence státu je ovšem směrem k rodinám relativně nižší např. ve srovnání s Francií, Velkou Británií i Německem. Rodičovský příspěvek je poskytován jen po dobu o něco delší než jeden rok, ale je relativně vysoký. Pracovní kariéra rodičů je často pro rodinu nutná z ekonomických důvodů. Tento model rodinné politiky je zaměřen na jednotlivé členy rodiny než na institucionální podporu rodiny jako celku.

V zemích evropské unie existují dále nejrůznější formy, v nichž se střídají nástroje rodinné politiky z více systémů. Nejvíce je kombinován systém zajištění prorodinné infrastruktury s finanční podporou rodin. Jednotlivými modely rodinné politiky však nelze vysvětlovat demografickou situaci a celkový populační vývoj v jednotlivých státech Evropské unie. Odlišnosti tohoto vývoje jsou způsobeny souhrou různých faktorů závislých na kulturních modelech, hodnotové orientaci, životním stylu, náboženském přesvědčení, imigračním potenciálu a jiných dalších vlivech. Proto jsou časté případy, že jsou populační křivky zemí, jenž mají identický model rodinné politiky velmi odlišné.²⁰

²⁰ Národní zpráva o rodině. Společenská funkce rodiny a rodinná politika v České Republice. [online]. [cit. 7.1.2011] Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

2.4 Institucionální zajištění rodinné politiky v České republice

Koncepce rodinné politiky náleží do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které za tímto účelem vytvořilo v rámci své organizační struktury odbor rodinné politiky a sociální práce.

Tento odbor je složen ze dvou útvarů:

- oddělení sociálně-právní ochrany dětí,
- oddělení rodinné politiky.

Oddělení rodinné politiky je pověřeno zpracováním koncepčních materiálů a sledováním vývoje legislativních i nelegislativních opatření, které se přímo dotýkají podmínek života rodin v České republice.

Dále spadá problematika rodiny také do kompetence dalších útvarů centrálních orgánů státní správy, které se zabývají oblastmi s bezprostředním vztahem k rodině. Jsou to především resorty školství mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, vnitra a spravedlnosti, místního rozvoje.

Ministerstvo zdravotnictví ČR zřídilo samostatné oddělení pro matku a dítě. Vzhledem k tomu, že problematika rodiny nepatří do přímé působnosti těchto resort, není v nich personálně zajištěna.

Multidisciplinární charakter rodinné politiky vedl často k úvahám o jejím samostatném institucionálním zajištění. V zemích EU podobná praxe existuje, již v minulosti v nich byla zřízena samostatná ministerstva pro rodinu, pověřená současně dalšími průřezovými agendami (např. problematika dětí a mládeže apod.). Výhodou je posílení významu rodiny. Nevýhodou tohoto řešení je odříznutí od významných nástrojů rodinné politiky v sociální oblasti.

K budování koherentní rodinné politiky je důležitá obecná politická vůle. V rámci krajů spadá rodinná politika do kompetence odborů sociálních věcí

a zdravotnictví. Při krajských úřadech je zajišťována orgány sociálně-právní ochrany dětí oblast náhradní rodinné péče. Koncepční činnost v podpoře rodiny opět závisí na politické vůli a prioritách krajských politických orgánů. V rámci obcí je rodinná problematika většinou v kompetenci odborů sociálních věcí. Někde existují samostatná oddělení pro rodinu a dítě, která mají ve své působnosti rovněž výkon sociálně-právní ochrany dětí. Rozsah prorodinných aktivit je z větší části závislý na vůli obecních zastupitelstev. Vědomá opatření rodinné politiky se soustřeďují především na oblast finanční podpory.²¹

Česká republika stále svou vlastní jasně koncipovanou rodinnou politiku nemá a je tak výjimkou mezi většinou zemí Evropské unie. Veřejná správa nevytváří komplexní systém definovaný určitou koncepcí. Absence dlouhodobé koncepce snižuje efektivitu prorodinných opatření a umožňuje také vzájemnou kontraproduktivitu.

S ohledem na narůstající potřebnost rodiny (v souvislosti s klesající sňatečností a porodností) je třeba koncipovat ucelenou rodinnou politiku nejenom v rámci státní správy, ale také v celé občanské společnosti.

2.4.1 Rada vlády pro neziskové nestátní organizace

„Rada vlády pro nestátní neziskové organizace je stálým, poradním a koordinačním orgánem vlády České republiky, v oblasti nestátních neziskových organizací (dále jen NNO).

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace byla zřízena usnesením vlády z 10. června 1992 č. 428 jako Rada pro nadace, usnesením vlády z 30. března 1998 č. 223 byla transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace. Rada soustřeďuje, projednává a předkládá vládě materiály, týkající se nestátních neziskových organizací, které se vztahují k vytváření vhodného prostředí pro jejich existenci a činnost.

Činnost Rady NNO:

- iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády, legislativní a politická opatření, která se týkají podmínek jejich činnosti
- sleduje, iniciuje a vyjadřuje se k právním předpisům, upravujícím postavení a činnost NNO, připomínkuje návrhy právních úprav, které se vztahují k NNO
- koordinuje spolupráci mezi ministerstvy, jinými správními úřady a orgány územní samosprávy v oblasti podpory nestátních neziskových organizací, včetně dotační politiky z veřejných rozpočtů ČR
- analyzuje, sleduje a zveřejňuje informace o postavení NNO v rámci Evropské unie, zapojení České republiky do Evropské unie s ohledem na NNO a o finančních zdrojích s tím souvisejících.
- spolupracuje s ministerstvy a správními úřady, které jsou odpovědné za spravování finančních zdrojů EU v ČR
- ve spolupráci s ministerstvy, ostatními správními úřady, NNO a dalšími institucemi zajišťuje dostupnost a zveřejňování informací o NNO a o opatřeních státní politiky, která se NNO týkají, zejména zpřístupňuje a analyzuje informace o dotacích z veřejných rozpočtů pro NNO a o způsobu jejich uvolňování
- podílí se na opatřeních jednotlivých ministerstev a správních úřadů, která mají vztah k NNO, především na přidělování akreditací a kategorizací typů NNO

- Informuje a sleduje vládu o využívání finančních prostředků kategorie Nadační investiční fond, spolupracuje s Ministerstvem financí
- každoročně do 31. května předkládá zprávu o své činnosti za uplynulý rok²²

2.4.2 Dotační program ministerstva práce a sociálních věcí

Rodina a ochrana práv dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí v návaznosti na zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v návaznosti na usnesení vlády ČR č. 92 ze dne 1. února 2010. Zásady vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy, vydává pro účely dotačního programu Rodina a ochrana práv dětí Metodiku Ministerstva práce a sociálních věcí pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým organizacím v oblasti podpory rodiny.

Objem finančních prostředků poskytovaných nestátním neziskovým organizacím v oblasti podpory rodiny je limitován objemem prostředků, který je na tyto účely v daném roce vyčleněn ve státním rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí.

²² www.mpsv.cz

Podporované oblasti

I. Preventivní aktivity na podporu rodiny

II. Podpora rodin v agendě sociálně právní ochrany dětí

III. Zavádění nových a inovovaných postupů a metod do přímé práce s rodinami, jejich pilotní ověření

Preventivní aktivity na podporu rodiny

Podporovány budou především aktivity k předcházení negativních jevů v rodině. Oblast je určena na podporu těch projektů, které jsou zaměřeny na poskytování služeb rodinám podle potřeb určitého kraje a potřeb cílové skupiny. Jedná se většinou o aktivity, které spadají do některé z oblastí komunitního plánování rozvoje sociálních služeb a služeb návazných na krajské úrovni. Při hodnocení bude kladen důraz na potřebnost a síťování služeb, návaznost na další služby v regionu. Jedná se o vzdělávací a tréninkové aktivity a poradenství v oblasti rodiny. Cílem je zvýšení rodičovských kompetencí. Cílovou skupinu tvoří rodiny s dětmi, matky/otcové na mateřské/rodičovské dovolené, těhotné ženy a jejich partneři.

Oprávnění žadatelé

Subjekty neziskového sektoru, které pracují s přímými uživateli služeb (rodinami a dětmi, rodiči) nebo spolupracující s poskytovateli těchto služeb.

Podporované aktivity

Projekty by měly obsahovat komplexní nabídku aktivit pro rodiče s dětmi. Při hodnocení je kladen důraz, aby projekty obsahovaly více aktivit.

Základní individuální poradenství

Zprostředkování odborných poradenských aktivit pro rodiny s dětmi se specifickými potřebami. Interaktivní semináře, kurzy, tréninkové aktivity, workshopy vedené odborníky. Doprovod dětí do zařízení (jesle, mateřské a základní školy). Krátkodobé hlídání a péče o děti jako doprovodná služba k aktivitám pro rodiče.

Podpora rodin v agendě sociálně právní ochrany dětí

V této oblasti je cílem podpory poskytnutí komplexní pomoci rodinám s dětmi, které se mohou ocitnout nebo se ocitají v ohrožení. Veškeré aktivity jsou zaměřené na rodiny s dětmi, které jsou v agendě sociálně právní ochrany dětí. Všechny aktivity musí probíhat ve spolupráci s příslušným orgánem SPOD. Tato dotační oblast je zaměřena na rozvoj služeb a aktivit pro ohrožené rodiny a může navazovat na sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Podporovány nejsou aktivity, které jsou předmětem registrace sociálních služeb, tj. základní činnosti sociální služby, a kde lze poskytnout finanční podporu v rámci dotačního řízení MPSV v oblasti poskytování sociálních služeb. Aktivity, které na sociální služby přímo navazují, nebo službu rozvíjí podporovány jsou. Žadatel je povinen zdůvodnit, proč na podporu těchto aktivit žádá právě v tomto dotačním řízení, jak se aktivity liší od sociální služby nebo jak k rozvoji sociální služby přispívají. Podporované aktivity jsou zaměřeny na oblast ochrany práv dětí. Aktivity mají preventivní a podpůrný charakter a jsou především zaměřeny na pomoc jednotlivým členům rodiny nebo rodině jako celku. Dále jsou podporovány činnosti pro ochranu práv dítěte a k podpoře rodičů ve schopnosti tato práva zabezpečovat.

Cílové skupiny

- rodiny s dětmi, které se mohou ocitnout nebo se ocitají v ohrožení
- náhradní rodiče, jejich děti a děti v náhradní rodinné péči
- jedná se vždy o rodiny, které patří do agendy SPOD

Do cílové skupiny nepatří děti umístěné v ochranné či ústavní výchově.

Oprávnění žadatelé jsou Subjekty neziskového sektoru, které pracují s uživateli služeb (rodiči, náhradními rodiči a dětmi) nebo spolupracující s poskytovateli těchto služeb. Jedná se o nestátní neziskové organizace, které spolupracují s orgány sociálně právní ochrany dětí a poskytují služby pro rodiny a děti a mají pověření k výkonu sociálně právní ochrany dle zákona 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí.

Podporované aktivity NNO

- pilotní ověřování nových a inovovaných metod práce s rodiči ohrožených dětí
- pilotní ověřování nových a inovovaných metod práce s ohroženými dětmi - přímé metody práce s dětmi různého věku
- vyhodnocování potřeb dětí v agendě sociálně právní ochrany dětí
- pilotní ověřování metod práce s náhradními rodiči a dětmi v náhradní rodinné péči
- zavádění nových a inovovaných metod do praxe v České republice
- pilotní ověřování služeb prevence a včasné intervence pro rodiny a děti.

Objem finančních prostředků na oblast

Na tuto dotační oblast je poskytováno 20% objemu finančních prostředků určených na dotační řízení na podporu rodiny.

Dotační komise MPSV pro poskytování dotací z Programu si vyhrazuje právo v případě nevyčerpání alokovaných částek navrhnout změny procentního podílu finančních částek určených na jednotlivé dotační oblasti.

Podmínky oprávněnosti žadatele o dotaci

Žádost o dotaci jsou oprávněny předložit nestátní neziskové organizace, které splňují níže uvedené podmínky oprávněnosti.

Jedná se o nestátní neziskové organizace:

- občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č.248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů
- církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, pokud poskytují zdravotní, vzdělávací, kulturní a sociální služby nebo sociálně právní ochranu dětí

O dotaci nemohou žádat nadace a nadační fondy vzniklé dle zákona č. 227/1997 - zákon o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

3 Nestátní neziskové organizace

Nestátní nezisková organizace, také nevládní nezisková organizace, anglickou zkratkou označovaná NGO (Non-Governmental Organization), je organizace kterou nezřizuje stát a na státu je nezávislá. Její činnost je obecně prospěšná. Světová banka považuje za nevládní neziskové organizace především takové organizace, jejichž aktivity poskytují základní sociální služby, podporují zájmy chudých, chrání životní prostředí. V české republice nemá nestátní nezisková organizace oficiální právní termín ani právní formu či status právnické osoby, ale tento termín je zde již značně ustálený.

Nestátními neziskovými organizacemi v České republice mohou být

- obecně prospěšná společnost podle zákona č. 248/1995 Sb.,
- občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb.,
- nadace nebo nadační fond podle zákona č. 227/1997 Sb.
- Registrovaná církev nebo náboženská společnost podle zákona č. 3/2002 Sb.

Nevládními neziskovými organizacemi mohou být také některé veřejné subjekty zřizované územními samosprávnými celky. V České republice tedy kraji, obcemi, ve formě příspěvkové organizace, veřejnoprávního sdružení apod.

Česká republika má v souvislosti s pojmem nezisková organizace publicitu především v oblastech:

- lidskoprávní organizace (například Liga lidských práv, česká pobočka Amnesty International)
- ekologické organizace (Hnutí Duha, Greenpeace, Děti Země)
- organizace starající se o potřebné

Problematika existence, financování a činností nestátních neziskových organizací je v České republice monitorována Informačním centrem neziskových organizací. Registrace nevládních neziskových organizací a státní dozor nad nimi připadá podle jejich typu státním úřadům, především příslušným ministerstvům. Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace není jednoduché. Teoretikové v této oblasti nedocházejí ke shodě. Je třeba znát mezinárodně uznávanou definici neziskových organizací spolu s jejich vymezením v české právní úpravě.

3.1. Charakteristiky neziskových organizací

Komplexní a mezinárodně uznávanou charakteristikou nestátních neziskových organizací, která sleduje tuto problematiku se zabývají ve svých studiích profesori Salamon a Anheier²³. Tito autoři chápou nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů státních. Za určující považují pět základních vlastností podle nichž jsou nestátní neziskové organizace:

- institucionalizované (organized) - to znamená, že mají jistou institucionální strukturu, organizační skutečnost, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány.
- Soukromé (private) – jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny. To ovšem neznamená, že nemohou mít významnou státní podporu nebo že ve vedení nemohou být státní úředníci. Rozhodující je, že základní struktura organizací je soukromá.
- Neziskové (non- profit) – ve smyslu nerozdělování zisku. U těchto organizací není možné žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ale ten musí být použit na cíle dané posláním organizace.
- Samosprávné a nezávislé (self-governing) – ty jsou vybaveny postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností. V praxi to znamená, že neziskové organizace jsou schopny řídit samy sebe
- Dobrovolné (voluntary)- ve svých činnostech využívají dobrovolnou účast. Forma dobrovolnosti se může projevat výkonem neplacené práce pro organizaci nebo také čestnou účastí ve správních radách.

²³ Salamon, L.M., Anheier, H.K.: In Search of the Nonprofit Sector. In The Question of Definitions. 2/1992.

V české odborné ekonomické literatuře není jednoznačně definována charakteristika organizací, které působí v neziskovém sektoru. Názory na zahrnutí těch kterých organizací do nestátního neziskového sektoru se různí podle kritérií jejich členění.

3.2 Členění neziskových organizací podle právní normy

Toto členění vychází z důrazu kladeného v praxi na institucionální formu neziskových organizací, která je vymezena danou legislativou. V právním systému je vymezení neziskové organizace nejbližší zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, který definuje tzv. organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání.

Zákon sem řadí tyto organizace:

- zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu
- občanská sdružení včetně odborových organizací
- politické strany a politická hnutí
- registrované církve a náboženské společnosti
- nadace, nadační fondy
- obecně prospěšné společnosti
- veřejné vysoké školy
- obce
- vyšší územní samosprávné celky
- organizační složky státu a územních samosprávných celků (do roku 2001 rozpočtové organizace)
- příspěvkové organizace
- státní fondy
- subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.

Určujícími právními formami nestátních neziskových organizací v ČR jsou pak z hlediska počtu a zaměření činnosti občanská sdružení a jejich organizační složky, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti a jejich účelová zařízení.

3.3 Členění neziskových organizací podle kritéria globálního charakteru poslání

Toto kritérium je zásadní pro vymezení hranice mezi vzájemně a veřejně, obecně prospěšnou činností. Používá ho J. Rektořík²⁴ při typologii neziskových organizací.

Podle tohoto kritéria se neziskové organizace člení na:

- Organizace veřejně prospěšné (Public Benefit Organizations - PBO), které jsou založeny za účelem poslání spočívající v produkci veřejných a smíšených statků, které uspokojují potřeby společnosti (charita, ekologie, zdravotnictví, vzdělávání, veřejná správa)
- Organizace vzájemně prospěšné (Mutual Benefit Organizations - MBO), které jsou založeny za účelem vzájemné podpory skupin občanů (právnických osob), které jsou spjaty společným zájmem. Jejich posláním je tedy uspokojování svých vlastních zájmů a veřejná správa dbá, aby se jednalo o takové zájmy, které jsou ve vztahu k veřejnosti korektní, tedy neodporují zájmům druhých občanů a právnických osob. Jde například o realizaci aktivit v kultuře, tělesné kultuře, profesních zájmů, ochrany zájmů jednotlivých skupin apod.

²⁴ Rektořík, J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. Ekopress Praha, 2001.

3.4 Členění neziskových organizací podle předmětu jejich činnosti

Podle předmětu činnosti jsou pro neziskové organizace vymezeny tři klasifikace:

- Mezinárodní klasifikace neziskových organizací – ICNPO
- Systém klasifikace netržních činností OSN - COPNI
- Odvětvová klasifikace ekonomických činností – OKEČ

Srovnání struktury neziskové činnosti v klasifikaci ICNPO, COPNI a OKEČ

Mezinárodní klasifikace neziskových organizací ICNPO	Systém klasifikace netržních činností OSN COPNI	Odvětvová klasifikace ekonomických činností (nevýrobních) OKEČ
1. Kultura, sport a volný čas	1. Rekreační, kulturní služby	92. Rekreační, kulturní a sportovní činnost
2. Vzdělávání a výzkum	2. Vzdělávací služby, výzkum	80. Školství. 73. Výzkum
3. Zdravotnictví	3. Služby zdravotnické	85.1 Zdravotnictví
4. Sociální služby	4. Sociální služby	85.3 Sociální služby. 75. Kolektivní a individuální sociální služby a sociální politiky
5 Přírodní a životní prostředí		
6. Komunitní rozvoj a bydlení		
7. Občanskoprávní osvěta a politické organizace		
8. Dobročinnost		
9. Mezinárodní nadační aktivity		
10. Náboženství a církve	5. Náboženství a církve	
11. Odbory a profesní spolky	6. Organizace profesní, odborářské a občanská sdružení	91. Činnost společenských organizací (odbory, politické strany, církve a profesní spolky)
12. Nespecifikované, ostatní	7. Ostatní služby, smíšené a nespecifikované	93. Osobní služby

Pramen: Frič, P., Goulli, R.: Neziskový sektor v ČR. Eurolex Bohemia, Praha 2001.

Na základě těchto typologií a charakteristik neziskových organizací a též na základě členění, které používá poradní orgán vlády ČR – Rada vlády pro nestátní neziskové organizace máme pod tímto označením tyto dvě skupiny neziskových organizací:

- Vládní (státní, veřejné) neziskové organizace, jenž zabezpečují většinou realizaci výkonu veřejné správy. Jejich opodstatnění je dáno jejich posláním, podílet se na výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu nebo obce. Jejich právními formami jsou v ČR příspěvkové organizace a bývalé rozpočtové organizace. Od roku 2001 jsou to organizační složky státu, kraje či obce. Některé se svými charakteristikami svých činností blíží nestátním neziskovým organizacím. Nejsou založeny za účelem podnikání a s produkcí zisku.
- Nestátní (nevládní, občanské, soukromé) neziskové organizace. Vychází z principu sebeřízení společnosti, jenž představuje schopnost určitého počtu lidí spolupracujících ve vymezeném prostoru, organizovat a usměřňovat své jednání. Je to především podílení se na veřejné politice, v rámci občanské společnosti, kde se občané sdružují do různých nestátních neziskových organizací.

4 Výzkumná část

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zmapovat nestátní neziskové organizace pomáhající rodinám s dětmi v Liberci. Dále jaké služby tyto organizace poskytují a na jaké úrovni.

4.2 Popis zvoleného výzkumu

Zvolila jsem výzkum kvalitativního charakteru, použila jsem následující metody a techniky: nestrukturovaný rozhovor s rodiči/klienty těchto zařízení, využila jsem též spolupráce s poskytovateli služeb, mé několikaleté poznatky ve speciálním školství. Spolupracovala jsem se sociálními pracovníky.

4.3 Získaná data

4.3.1 Pracovní skupina pro rodinu, děti a mládež komunitního plánování sociálních služeb v Liberci

Tato skupina, která v rámci komunitního plánování sociálních služeb v Liberci sdružuje nestátní neziskové organizace usilující o zlepšení nabídky služeb pro rodinu, děti a mládež s cílem dalšího rozvoje služeb v souladu s potřebami obyvatel města Liberce. Tato skupina je otevřená, členové pracují ve skupině dobrovolně a do její činnosti se mohou zapojit odborníci i veřejnost. Cílem je zapojení každého kdo má zájem se na této činnosti aktivně podílet, vnést do ní nové poznatky a umožnit tak komplexnější řešení potřeb rodin s dětmi.

Služby komunitního plánování

- Sociálně- právní ochrana dětí
- Rozvoj psychosociálních služeb a vzdělávání v regionu
- Odborné sociální poradenství
- Dobrovolnické služby
- Komplexní péče o tělesně postižené osoby a o jejich pečující osoby
- Podpora rodiny v širším smyslu propojením generací
- Volnočasové aktivity pro všechny věkové kategorie
- Činnost jeslí
- Podpora matek s dětmi v nelehké životní situaci
- Služby podporující sladění profesního a rodinného života

Dílčí cíle a opatření pro jejich realizaci

- Rozvoj služeb pro rodinu, děti a mládež.
- Zajištění podpory činnosti stávajících organizací a rozšíření spolupráce mezi těmito organizacemi.
- Podpora a pomoc rodinám v těžké životní situaci, spolupráce s ostatními institucemi, které zajišťují právní ochranu dětí. Pomoci integrovat zdravotně znevýhodněné děti do společnosti a podporovat péči o děti, které nemohou navštěvovat běžná školská zařízení.
- Podpora volnočasových aktivit navazujících na sociální služby. Podpora kvalitních volnočasových aktivit pro děti zdravé i handicapované, které budou místně i finančně dostupné. Poskytování aktivit dětem v době školních prázdnin např. formou příměstských táborů nejrůznějšího zaměření. Umožnění většímu počtu dětí ze socio-

kulturně odlišných skupin trávení volného času v organizacích, které nabízejí volnočasové aktivity.

- Rozvoj dobrovolnického hnutí. Iniciování organizace, která bude disponovat sítí dobrovolníků. Dobrovolnická služba má velký význam jak pro uživatele této služby, tak i pro poskytovatele, protože přináší obohacení pro obě strany. Dobrovolnické hnutí vzniklo především z potřeby pomáhat lidem, rozvíjet kvalitní trávení volného času a zapojit veřejnost do služeb těm, kteří to nejvíce potřebují. Smyslem dobrovolnického hnutí je formování dobrovolníka ve vztahu ke svému okolí a všestranné rozvíjení osobnosti se zaměřením na etické chápání světa. Dobrovolnické hnutí je ve své činnosti zaměřeno na pomoc uživatelům služeb, jejich aktivizaci. Dobrovolníkem se může stát člověk starší 15 let, který ve svém volném čase bez nároku na finanční odměnu projeví zájem vykonávat dobrovolnou činnost ve prospěch jiných lidí, kteří potřebují pomoc.

4.3.2 Nestátní neziskové organizace v Liberci

Občanské sdružení D.R.A.K

Cílem sdružení je poskytovat sociálně aktivizační služby rodinám s dětmi, sociálně aktivizační služby pro osoby se zdravotním postižením, terénní služby, odborné sociální poradenství, dobrovolnické aktivity – počítačové kurzy, bezplatné právní poradenství, kurzy plavání pro osoby se zdravotním postižením. Organizace zajišťuje provoz dvou chráněných dílen, které zaměstnávají osoby s těžkým zdravotním postižením. Občanské sdružení D.R.A.K bylo založeno v roce 2003 lidmi, kteří se ocitli ve svízelné životní situaci. Narodilo se jim dítě s tělesným postižením nebo byli nuceni sami zvládat důsledky svého zdravotního handicapu. Některé z nich zvládnutí této situace obohatilo o zkušenosti či impulsy a podnítilo je k rozhodnutí pomáhat druhým, které postihl stejný osud.

Základními hodnotami, na kterých je postavena činnost tohoto sdružení, je domov, rodina, aktivita, komunikace (D.R.A.K).

Činnost sdružení je zaměřena na dvě skupiny občanů:

- Děti, mládež a dospělí s tělesným postižením
- Pečující matky, otcové, rodiny

Oběma skupinám je poskytnuta veškerá podpora zahrnující aktivizační programy, vzdělávání, odborné poradenství, psychorehabilitační setkávání a volnočasové aktivity. Pro lidi s postižením je nabízena pomoc při osamostatňování se a osvojování sebeobsluhy, podpora při rozvoji prosociálních kompetencí.

Sdružení poskytuje čtyři sociální služby pro osoby s tělesným znevýhodněním a pečujícím rodinám.

Podporuje Klub maminek a dětí se zdravotním postižením. Provozuje dvě chráněné dílny. Bylo realizátorem projektu Cíle 3 s názvem Přeshraniční spolupráce rodin s postiženými dětmi. Součástí projektu byla pravidelná setkávání rodin a dětí, probíhala výměna zkušeností se sociálním systémem v České republice a Sasku. Setkávání probíhala vždy střídavě v Liberci a v Hartau. V letech 2005 – 2007 prošli pracovníci sdružení vzdělávacím systémem pro nestátní neziskové organizace, pořádaném Nadací rozvoje občanské společnosti.

Sociálně – aktivizační služby pro rodiny s dětmi v D.R.A.K., o.s.

Hlavním posláním sociálně – aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v D.R.A.K., o.s. je zajištění rodinám s dětmi v nepříznivé situaci podporu a pomoc v takové míře, aby rodina řešila svoji nepříznivou situaci pomocí aktivizace vlastních zdrojů a napomáhala tak ke snížení sociální izolace rodiny.

Cíle služby:

Zvýšení informovanosti rodin v nepříznivé životní situaci o všech možnostech a využití běžně dostupných veřejných službách pro řešení své nepříznivé životní situace

Zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce

Poskytnutí rodinám takovou míru podpory, aby je ale nezbavila zodpovědnosti a rizik při uplatňování svých práv, zájmů a svých osobních záležitostí. Návazné aktivity služby, které by měly rodinu vést k aktivizaci, sociální adaptaci, zlepšení komunikace se společenským prostředím i kvalitnímu trávení volného času a též by měla napomáhat setkávání rodin s podobným osudem a problémy (volnočasové aktivity pro celé rodiny, vzdělávací aktivity, psychorehabilitační pobyty).

Tyto služby by měly vést především k aktivizaci podpořených rodin, k řešení jejich problematické situace a vrácení zpět do běžného života, aby si byly schopny poradit se složitými životními situacemi sami.

Měly by vést ke snížení ohrožení rodin a zvláště pak dětí z rodin se sociálně-patologickými jevy – zneužívání dětí, týrání, krádeže, šikana, útěky z rodiny, zneužívání návykových látek.

Co vše služba zahrnuje:

- Výchovné, aktivizační a vzdělávací činnosti.
- Pomoc při uplatňování práv, zájmů, vyřizování osobních záležitostí.
- Výkon sociálně terapeutických činností.
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.
- Základní sociální poradenství případně zajištění odborného sociálního poradenství – v běžné praxi to znamená pomoc sociální pracovnice služby, která rodiny podpoří v těchto oblastech: vztahové problémy, vzdělávání dětí, péče o dítě, zprostředkování kontaktů, hledání zaměstnání i bydlení, komunikaci s úřady, řešení dluhů, vybavení kompenzačními pomůckami.

Cílová skupina:

Tyto služby jsou určeny rodinám s nezaopatřenými dětmi do 26 let, které se ocitly v tíživé situaci a chtějí ji vyřešit, ale nedokáží to vlastními silami. Služby probíhají ambulantní a terénní formou a jsou poskytovány zcela zdarma.

V roce 2012 bylo do služby přijato celkem 100 rodin, a podařilo se tak podpořit celkem 233 osob. Na Liberecku projevilo o službu zájem 37 rodin a služba tak podpořila celkem 80 osob. Na Jablonecku bylo přijato do služby 22 rodin, celkem 46 podpořených osob. Českolipsko má 15 rodin a též 46 podpořených osob a na Semilsku 26 rodin (61 podpořených osob).

Nejčastějšími zakázkami byla pomoc se zajištěním vhodného vzdělávání dětí, řešení výchovných problémů, vyhledávání volnočasových aktivit pro děti. Dále

většina rodin vyhledávala pomoc a podporu při hledání zaměstnání, řešení dluhů a také při zajištění bydlení.

Nejvíce vyhledávanou službou zůstává pomoc a podpora rodiny při jednání s úřady.

Středisko raná péče SPRP Liberec

Poskytuje bezplatné služby rodinám, které vychovávají dítě se zdravotním postižením nebo ohrožením vývoje.

Formy služeb: ambulantní programy, konzultace v rodinách, semináře pro rodiny, rodičovské skupiny, konzultace s terapeuty, zapůjčení hraček a kompenzačních pomůcek.

Staví na vlastních silách a schopnostech každého člena rodiny. Snaží se umožnit vychovávat dítě v jeho přirozeném prostředí a podporuje vývoj dítěte tak, aby dokázalo plně využít své možnosti, schopnosti a nadání.

Oblastní charita Liberec - Domov pro matky s dětmi v tísní

Základním posláním Domova pro matky s dětmi v tísní – Domova sv. Anny a Domova sv. Moniky, je poskytnout přechodné ubytování matkám s dětmi, které se ocitly v sociální tísní. Tyto matky jsou většinou ohroženy domácím násilím nebo ztratily bydlení. Pomocí výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností se je snaží zařadit zpátky do společnosti.

Sociální služba je poskytována pro potřebné z celého Libereckého kraje, popř. z celé ČR.

Historie charity

V době první republiky sdružovala charita v Československé republice několik set sociálních ústavů a vykonávala ošetrovatelskou službu v chudých rodinách.

Komunistické zestátnění znamenalo konec její veřejné sociální práce.

Rok 1989, kdy se ve společnosti otevřely možnosti práce na církevním poli, mohla na základě vládního zákona 308/1991 Sb. znovu Charita vzniknout jako organizace, pečující o potřebné.

V roce 1995 byla Česká katolická Charita přijata za řádného člena mezinárodní organizace Caritas Internationalis.

Poslání charity

Charita (latinsky caritas), znamená milosrdná láska, láska nejvyšší. Charita pomáhá všem, kdo její pomoc potřebují bez ohledu na národnost, nebo náboženství. Pomáhá každému, kdo se ocitne v jakékoliv nouzi. Je to nelehké, ale krásné poslání.

Poslání oblastní charity Liberec

Služba bližnímu v nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, vzdělání, národnost, náboženství, státní a politickou příslušnost. Služba charity vychází z křesťanských zásad.

Domov, to není jen střecha nad hlavou. Domov, to je místo, kde se můžeme cítit bezpečně.

Člověk v tísní, o.p.s.

Tato organizace poskytuje v sociálně vyloučených lokalitách v Libereckém kraji právní, pracovní a sociální poradenství formou terénní sociální práce. Poskytovány jsou sociální služby, terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Je organizátorem programů na podporu vzdělávání v sociálně znevýhodněných rodinách, jako jsou různé volnočasové aktivity a individuální doučování dětí.

Jedná se o sociální službu poskytovanou dle zákona 108/2006 Sb. a standardů této služby. Hlavními lokalitami jsou ubytovny a bytové domy v Liberci. Ve Frýdlantském výběžku jsou to především města a obce: Nové město pod Smrkem, Frýdlant, Hejnice, Bulovka.

Velkým přínosem je, že služba je poskytována přímo v přirozeném prostředí rodiny. Sociální pracovník je v přímém kontaktu s rodinou, vypracovává podrobný individuální plán s jasnými cíli spolupráce. Řešení problémové situace hledá klient společně se sociálním pracovníkem, který mu je oporou a průvodcem. Hlavní formou práce však zůstává rozhovor pracovníka s klientem.

Služba je poskytována bezplatně a na základě smlouvy, kterou uzavírá sociální pracovník a klient.

Smlouva je s rodinou uzavírána většinou na půl roku.

ČLOVĚK V TÍSNĚ, o.p.s.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

V Liberci je pro klienty otevřen jeden klub. Je určen pro mladé lidi ve věku 15 – 26 let. Do klubu mohou přijít zájemci, kteří potřebují využít přítomnosti sociálních pracovníků a popovídat si s nimi o problémech, které mají. Pracovníci jsou připraveni mladým lidem poskytnout radu, pomoci při sepsání návrhů. Zároveň klub nabízí mladým lidem aktivní trávení volného času. Tento klub slouží i jako prostor pro realizaci nápadů mladých lidí.

Tato sociální služba je poskytována dle zákona 108/ 2006 Sb. a standardů této služby.

ČLOVĚK V TÍSNI, o.p.s.

Podpora vzdělávání v rodinách

Tato forma podpory je určena dětem v základním vzdělávání a samozřejmě také jejich rodičům. Jedná se především o děti, které mají v základních školách problémy a to hlavně z důvodu nepodnětného prostředí, ve kterém žijí. Potřebné dovednosti se se děti učí přímo v rodině. Toto se děje formou doučování. Zároveň se pracuje s osobou, která se s dítětem nejčastěji učí. Doučování mají na starosti dobrovolníci, kteří jsou většinou z řad studentů. Ti jsou pod odborným vedením koordinátora této podpory. Doučování probíhá zpravidla 2 hodiny týdně přímo v rodině. Tato služba je závislá na počtu dobrovolníků v určitém místě.

V rámci podpory vzdělávání jsou využívány i volnočasové aktivity. Jedná se většinou o různé výlety během školního roku a letní pobytové tábory. Při těchto společných aktivitách dochází k navázání lepšího kontaktu mezi koordinátorem, dobrovolníky a dětmi.

Tato služba je poskytována v Liberci, České Lípě a Ralsku. Služba je nabízena bezplatně. Klienti do ní vstupují dobrovolně a bezplatně. O vykonávání podpory je uzavírána smlouva.

Centrum Kašpar, o.s.

Hlavní činností sdružení, je pomáhat rodičům malých dětí při řešení problémů které souvisí se sladěním profesního a rodinného života. Organizuje rekvalifikační kurzy, u kterých je účastníkům zajišťováno hlídání dětí, dále jsou nabízeny poradenské služby.

Provozuje Filmový klub s dětskou televizí, kde podporuje mediální výchovu dětí a mládeže. Občanské sdružení Centrum Kašpar vzniklo v březnu 2005. Členové sdružení chtějí žít ve skutečné občanské společnosti, tedy společnosti lidí, kteří se zajímají o problémy ve svém okolí a snaží se je aktivně řešit. Kladou důraz na nezastupitelnou roli funkční rodiny, neboť rodinné prostředí ovlivňuje postoje a názory člověka po celý život. Považují také za velmi důležité, aby děti a mladí lidé měli příležitost pro rozvoj svých zájmů a dovedností.

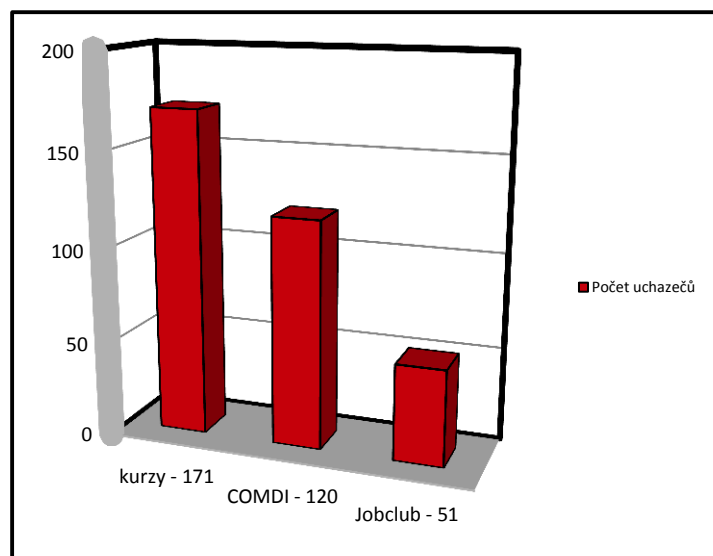
Cíle centra Kašpar:

- posilování nezastupitelnosti rodiny
- podporování výchovy, vzdělávání a mimoškolní aktivity dětí a mládeže s ohledem na účelné využití
- podpora dalšího vzdělávání svých členů i veřejnosti
- mediální výchova dětí a mládeže

Podpora při návratu do zaměstnání:

Poradenská činnost a nabídka vzdělávacích programů pro všechny, kteří se vracejí do zaměstnání po delší pauze. Klientům poskytují poradenský servis. Protože podstatnou část tvoří maminky malých dětí, jsou tyto služby doplněny o hlídání dětí.

Rovné příležitosti – každodenní snaha o skloubení práce a rodiny. Cílem je šíření osvěty v oblasti rovných příležitostí, prosazování principů společenské odpovědnosti a genderové rovnosti a podpora znevýhodněných skupin na trhu práce.

Ilustrace 1: Počet úspěšných absolventů centra kašpar

Centrum Generace o.s.

Centrum Generace je občanské sdružení, které chce podporovat rodiny bez ohledu na jejich náboženské, sociální, generační či jiné zařazení. Vychází z tradičních křesťanských hodnot, kdy je především cílem péče o člověka, podpora přirozeného životního stylu, kvalitního způsobu života, rozvoj duchovního a společenského potenciálu člověka v prostředí finanční a morální krize.

Centrum Generace nabízí volnočasové, aktivizační a vzdělávací programy pro rodiny i jednotlivce. Klub mladých, programy prevence kriminality a resocializace pro děti a mladistvé.

Poskytuje tyto programy:

Mateřské centrum Krteček

Je zde prostor pro setkávání rodičů s malými dětmi. Mimo relaxace, výměny zkušeností slouží k dalšímu vzdělávání a vedení k aktivní podpoře psychomotorického vývoje dětí. Cílem je zdravý vývoj dětí a podpora pečující rodiny.

Návštěvnost v Mateřském centru Krteček:

rok	počet rodičů	počet návštěv
2012	249	1740

Miniklub pro předškolní děti je určen pro děti ve věku 2-5 let a které nechodí do MŠ. Tento Miniklub poskytuje dvakrát týdně program, jenž je podobný programu v ostatních MŠ. Program v roce 2012 navštívilo se svými dětmi 45 rodičů.

Další aktivity pro děti:

Výtvarné kroužky pro předškolní děti

Dramatický kroužek

Hudebně pohybový kroužek pro předškolní děti

Hip Hop tancování pro děti školního věku

Programy pro mládež:

Programy prevence pro SŠ

Hudební programy pro mládež

Volnočasové a vzdělávací programy pro celé rodiny

Gospelový pěvecký sbor jako rodinný program

Cvičení Power jóga, výuka angličtiny

Mezinárodní pobytové výměny

„D“ Občanské sdružení Liberec

Hlavní činností sdružení je rozvíjet psychosociální služby v regionu, vzdělávat laickou i odbornou veřejnost v krizové pomoci, poskytovat doplňující vzdělávání pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách.

V programech sdružení pomáhá několik desítek dobrovolníků, ať již jde o odborné poradce (právníky, psychology) nebo studenty v programech pro mládež.

Programy sdružení:

- Občanská poradna
- Dobrovolnictví
- Vzdělávací programy v krizové intervenci
- Výcviky v telefonické krizové intervenci ve společném programu s Linkou bezpečí

Občanská poradna - místo, kde je poskytována důvěrná, bezplatná a nestranná pomoc každému, kdo se dostane do obtížné životní situace.

HoSt Home Start ČR, o.s.

Občanské sdružení HoSt - Home Start Česká republika je nestátní nezisková organizace, jejímž cílem je poskytovat terénní sociálně aktivizační služby rodinám s dětmi do 6 let. Služba funguje na základě dobrovolné přátelské pomoci vyškoleného dobrovolníka – rodiče – klientovi. Hlavním cílem je umožnit co největšímu počtu dětí vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí.

Posláním HoStu je tedy podporovat úplnost rodiny, posilovat její vlastní kompetence a pomáhat vytvářet harmonické a podnětné prostředí pro vývoj dítěte, aby byla později schopna plnit své funkce bez pomoci druhých. Cílem je, aby rodiče zvládali péči a výchovu a zajistili tak dětem šanci na zdravý vývoj. Snaží se zmírňovat důsledky sociální nouze rodičů a jejich dětí, předchází zanedbávání péče o dítě a prohlubují rodičovské kompetence při výchově dětí. Při práci s rodinou je kladen důraz na ochranu práv dítěte.

Projekt podpory rodin s malými dětmi vznikl prostřednictvím dobrovolníků v Anglii v roce 1973. Nyní jsou tyto projekty rozšířeny v 19 zemích světa. V České republice působí HoSt od roku 2003. První občanské sdružení bylo založeno v Praze, v roce 2007 v Brně a v Liberci.

Hlavní podmínkou dobrovolnictví v HoStu je, že dobrovolník musí mít zkušenost s rodičovstvím. S rodinami pracují citlivě a snaží se je co nejvíce podporovat, aby rodiče mohli svým dětem vytvořit dobré životní podmínky a aby děti mohly ve své rodině zůstat. Dobrovolníci pomáhají v rodinách s velmi konkrétními věcmi, nejvíce s péčí a výchovou dítěte, se zajištěním chodu domácnosti, s vhodným využitím volného času, s vytvářením a udržováním dobrých vztahů v rámci lokality. Dobrovolníci mohou rodinu navštěvovat i se svými dětmi. V průběhu služby v rodině se může jak dobrovolník, tak rodina obracet na koordinátora projektu. V případě zhoršení situace v rodině a zvýšení rizika ohrožení dítěte v rodině, kam dochází dobrovolník, je třeba spolupráci s rodinou ukončit, protože povaha problémů rodiny neodpovídá možnostem a kompetencím dobrovolníků a je nutno navázat na odbornou práci, kterou vykonávají terénní sociální pracovníci s pověřením k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Dobrovolník je především také rodič, nepřichází rodinu hodnotit, ani kontrolovat, ale nabízí:

- Přátelství v období, které je pro rodinu těžké.
- Porozumění při výchově dětí.
- Praktickou pomoc, jak trávit volný čas s dětmi.
- Pravidelné návštěvy doma – většinou jednou týdně.

Další službou HoStu je doplňkový diagnosticko-terapeutický způsob práce s rodinou (psycholog, psychoterapeut, speciální pedagog). Práce těchto odborníků probíhá především v domácnostech klientů, kde mohou objektivně posoudit situaci v širším kontextu.

Cílem HoStu je šťastné dítě prostřednictvím šťastných rodičů. Při práci s rodinou a dětmi se jeho členové cítí vázáni odkazem profesora Zdeňka Matějčka, který projekt HoStu a jeho vznik podporoval.

4.3.3 Shrnutí praktické části

Domnívám se, že cíle mého výzkumu byly naplněny. Podpora dětí a jejich rodin je práce smysluplná, významná a velmi důležitá, též naplňující a obohacující. Kdo jiný si zaslouží pomoci víc než ti, kteří si o ni nemohou, či neumějí říci. Čím jsou děti ohrožovány, je třeba hledat společně s členy rodiny a odborníky. Posláním neziskových organizací, pomáhajících rodinám s dětmi v nouzi je všestranná pomoc s cílem umožnit dětem bezpečný vývoj v jejich původní rodině. Cílem je pomáhat snižovat vlivy, které negativně působí na vývoj dítěte a rodiny. Pomáhat rodinám řešit obtíže, které nastaly z různých handicapů. Nabízet preventivní programy, které napomáhají co nejlepšímu rozvoji a výchově dětí.

Je pozitivní, že kolem nás jsou i lidé, kteří chtějí žít ve skutečné občanské společnosti, tedy společnosti lidí, jenž se zajímá o problémy ve svém okolí a snaží se je aktivně řešit. V takové společnosti hraje nezastupitelnou roli funkční rodina, neboť rodinné prostředí ovlivňuje názory a postoje člověka po celý jeho život. Je velmi důležité, aby děti a mladí lidé měli dostatek příležitostí pro rozvoj svých zájmů a dovedností.

Rodina je jako loďka. Jsou dny klidné a jisté plavby, jsou dny, kdy se loďka naklání nebo se některý člen cítí být hozen přes palubu. Každá rodina má schopnost svoji loďku řídit sama, jen občas potřebuje povzbuzení nebo ujištění, že směr je dobrý, a že není na moři sama.

5 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podat přehledný náhled do nestátních neziskových organizací, které se snaží pomáhat dětem a jejich rodinám v Liberci.

Dítě potřebuje domov, kde je přítomna láska, zájem, pochopení rodičů a důslednost. A právě to je podstatné, co potřebuje dítě pro své šťastné dětství, zdravý duševní vývoj a kvalitní základ do celého svého budoucího života.

Mladiství z dysfunkčních rodin se potýkají s mnoha problémy. Chybí jim dostatečné vzdělání, neznají běžné způsoby chování a komunikace, trpí následky citové deprivace z dětství, nemají osvojeny pracovní návyky a důslednost, páchají trestnou činností a často končí v nápravných zařízeních.

Při práci s problémovými dospívajícími je vidět, že za všemi potížemi je pocit dítěte, že ho rodiče nemají rádi, nemají pro ně čas ani zájem.

Provést úspěšně dítě obdobím dospívání je věc náročná i pro většinu funkčních rodin. Mnoho rodičů s tím má potíže. Dítě potřebuje vyrůst v osobnost, která dovede jednat spravedlivě a laskavě s druhými a která umí rozhodovat a žít sama za sebe. Být rodičem je v dnešní době velmi těžké. Je mnoho důvodů tohoto stavu - přibližně každé druhé manželství se rozpadá a končí rozvodem, obtížnou ekonomickou nebo sociální situací je ohrožováno stále více rodin s dětmi, současná mládež tráví většinu svého času mimo domov a je vystavena dalším negativním vlivům.

Domov je tím nejsilnějším faktorem, který určuje, jak šťastný, vyrovnaný a bezpečný mladý člověk je, jak se bude chovat k dospělým, kamarádům, jak věří sám sobě.

Lidský život je cesta. Někteří po ní běží, jiní jdou pomaleji. Ti co upadnou, potřebují pomoci na nohy, aby se po ní mohli vydat dál, třeba jen krok za krokem. Přitom jakákoliv nezisková organizace je o tom jediném – o pomoci, o lidských čistých vlastnostech.

Seznam použité literatury a pramenů

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Dotisk. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-534-3.

FABER, Adele., Elaine Mazlish: *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly – jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*, Praha: Computer press ISBN 978-80-251-1747-7

FABER, Adele. *Osvobození rodiče, osvobozené děti*, Praha: Computer press, 2010. ISBN 978-80-251-2946-3

HAASOVÁ, Irmgard. *Ostatní děti smějí všechno*. 1. vyd. Praha: Portál, 1991. ISBN 80-85282-10-0.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0

JORDÁNOVÁ, Z. *Tvoje dítě, jako šance pro tebe*. Praha: Vodnář, 2005. ISBN 80-86226-64-6

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. ISBN

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-00-3

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno. 2000. ISBN 80-7239-039-2

PREKOPOVÁ, J. Schweizerová, Christel. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2003

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN

REKTOŘÍK, J. a kol.: *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. Ekopress Praha, 2001

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta Životem*, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5

SALAMON, L.M., ANHEIER, H.K.: *In Search of the Nonprofit Sector. In The Question of Definitions*. 1992.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie výchovy*. Praha: Praha, 2001 ISBN 80-7178-559-8

STŘELEČEK, Stanislav., MARÁDOVÁ, Eva., ŘEHULKA, Evžen. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

SVOBODA, Mojmir (ed.), KREJČÍŘOVÁ, Dana, VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

TRPIŠOVSKÁ, D., VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie*. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-30-3.

TUČEK, M. a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-22-9

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-678-0

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-8.

ZEMAN, Josef. *Angažované rodičovství jako sociální hnutí*. Praha. 2002. ISBN 80-7203-380-8.

FRÍČ, P., GOULLI, R. a kol. *Neziskový sektor v ČR*. 1. Vydání. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-861432-04-1.

Seznam elektronických zdrojů

SVOBODOVÁ, M. Systém podpory rodiny. In Proměna koncepce systému péče a podpory pro rodinu a dítě. [online]. Dom-os. [cit. 12.10.2010] Dostupné na: http://www.dom-os.cz/dokumenty/downloads_Koncepce_SPR.pdf

Národní zpráva o rodině. Společenská funkce rodiny a rodinná politika v České Republice. [online]. [cit. 7.1.2011] Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

Komunitní plán sociálních služeb regionu Liberec na období 2008 – 2013 [online]. [cit. 20.2.2013] Dostupné na: http://www.komunitniplanovani.com/dokumenty/liberec_35.pdf

Seznam seriálové publikace

Učitelské noviny, 2010, č. X

Učitelské noviny, 2010, č. XVI

Učitelské noviny, 2010, č. XXI

Rodina a škola, 2011, č. IX

Psychologie dnes, 2011, č XII

Psychologie dnes, 2012, č. II

Přílohy

Komunitní plánování sociálních služeb regionu Liberec – monitoring opatření

Cílová skupina uživatelů: rodina, děti a mládež

- ☺ nový ukazatel
- ☺ ukazatel splněný
- ≤☺ ukazatel splněný na více jak 50 %
- ! ukazatel splněný na méně jak 50 %
- !! ukazatel nesplněný

opatření	název opatření	kdo zajišťuje
RDM1	Zachování stávajících služeb pro rodinu, děti a mládež	D.R.A.K., Oblastní charita, Člověk v tísni, „o.s.D“, Centrum Kašpar, Středisko raná péče Liberec, HoSt Home Start ČR,
RDM2	Dům (byty) na půl cesty	Není subjekt
RDM3	Podpora volnočasových aktivit navazujících na sociální služby	Centrum volného času Arabela, Komunitní centrum Generace, Centrum Kašpar, Člověk v tísni
RDM4	Podpora rozvoje terénních služeb pro cílovou skupinu rodina, děti a mládež	Bude řešeno v rámci aktualizace KP pro příští období

Monitorovací ukazatele dle příslušného opatření:	stanovený ukazatel	plnění ukazatele	míra plnění v %	pozn.
RDM1 Oblastní charita pomoc při zajišťování stravy	63	62	98	≤☺
RDM1 Oblastní charita poskytnutí ubytování	63	62	98	≤☺
RDM1 Oblastní charita pomoc při uplatňování práv a zájmů	655	652	99	≤☺
RDM1 Oblastní charita základní soc. poradenství	48	89	181	☺
RDM1 Oblastní charita výchovné a vzdělávací aktivity	2350	1588	68	≤☺
RDM1 Centrum Kašpar - počet podpořených osob	25	51	204	☺
RDM1 Centrum Kašpar - rekvalifikační programy	5	6	120	☺

Monitorovací ukazatele dle příslušného opatření:	stanovený ukazatel	plnění ukazatele	míra plnění v %	pozn.
RDM1 Centrum Kašpar - počet dětí zapojených v programech	8	16	200	☺
RDM1 Centrum Kašpar počet vytvořených programů	25	35	140	☺
RDM1 o.s.“D“ Počet uživatelů	1000	1022	102	☺
RDM1 SPRP Počet uživatelů služeb	27	26	96	≤☺
RDM1 SPRP počet akcí pro klienty a veřejnost	8	3	37	!
RDM1 HoSt Home Start ČR - počet zapojených rodin v sociálně aktivizačních činnostech	10	6	60	≤☺
RDM1 HoSt Home Start ČR - počet dobrovolníků	10	6	60	≤☺
RDM1 HoSt Home Start ČR- počet akcí pro dobrovolníky	5	5	100	☺
RDM1 Člověk v tísni - počet účastníků programu Podpora vzdělávání v rodinách	1600	18	1	!
RDM 3 Centrum Kašpar - počet aktivit pro děti	25	35	140	☺
RDM3 Centrum GENERACE - počet klientů MC Generace	700	1484	212	☺
RDM3 Centrum GENERACE - počet dětí v miniškolce	17	39	229	☺
RDM3 Centrum GENERACE - počet dětí v hlídací službě	200	280	140	☺
RDM3 Centrum GENERACE - počet dětí v cílených kroužcích	50	57	114	☺
RDM3 Centrum GENERACE - počet účastníků vzdělávacích programů pro rodiče	50	144	288	☺
RDM3 Člověk v tísni - počet účastníků volnočasových aktivit	1000	38	4	!
RDM 3 Člověk v tísni počet dobrovolníků zapojených do programů organizace	Nebyl stanoven	15	-	☺

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Jaroslava Eichlerová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Vliv rodinného prostředí na zdravý duševní rozvoj dítěte

Rok: 2013

Počet stran bez příloh: 80

Celkový počet stran: 83

Počet titulů české literatury a pramenů: 32

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: PhDr. Miloš Chlad, CSc.